

Univerzita Palackého
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Magisterská diplomová práce

Vnitřní prostor

Autor: Bc. Monika Beková

Vedoucí práce: Mgr. et MgA. Jan Krtička

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala sama a s použitím jen zde uvedené literatury.

28. června 2011

Bc. Monika Beková

Děkuji svému školiteli Mrg. et MgA. Janu Krtičkovi za odborné vedení diplomové práce, konzultace a trpělivost. Své rodině děkuji za pevné domácí zázemí a za jejich veškerou podporu ve studiu. Díky nim mám nekonečné množství inspirace. Velmi si cením pečlivé korektury Honzy Spěváčka a pomoci s anglickým překladem Evy Kubáčové.

O B S A H

Úvod.....	6
1 Rodina	7
1.1 Rodina – mé zrcadlo	7
1.2 Já a moje věci (Dívám se na sebe)	8
1.3 Mamčiny kameny	9
1.4 Otcova kůlna.....	11
1.5 Babiččiny starožitnosti.....	13
1.6 Vnitřní prostor	14
2 Sbírání	17
2.1 Historický pohled.....	17
2.2 Sbírání z psychologického hlediska.....	18
2.3 Psychologické poruchy	20
3 Potlač	23
4 Sběratelství vs. sběračství	26
4.1 Osobní vztah	28
4.2 Kutilové	29
4.3 Posttotalitní syndrom	31
4.4 Neschopnost věci vyhodit	32
4.5 Messies	33
4.6 Koníček	33
4.7 Prestiž	34
4.8 Kluby sběratelů	35
4.9 Existenční důvody	36
5 Úklid	37
5.1 Alternativní proudy.....	37
5.2 Feng shui.....	38
5.3 Reality show.....	39
5.4 Ženská role v domácnosti.....	41

6 Umění	43
6.1 Garbage design.....	43
6.2 Objektová tvorba	44
6.2.1 Věra Janoušková	44
6.2.2 František Skála	44
6.2.3 Arman	45
6.2.4 Tony Cragg	45
6.3 Plošná tvorba	46
6.3.1 Běla Kolářová	46
6.3.2 Vladimír Boudník	46
6.3.3 Kateřina Štenclová	47
6.4 Petr Nikl	47
6.5 PET-ART Veroniky Richterové	48
6.6 Britský design Stuarta Haygartha	48
6.7 Do It Yourself.....	48
6.8 Recycle art	50
7 Pedagogická část	51
7.1 Vnitřní autoportrét	51
7.1.1 Vstupní evokace	51
7.1.2 Průběh práce	52
7.1.3 Závěrečná reflexe	53
7.2 Vnitřní prostor	53
7.2.1 Představení tématu	53
7.2.2 Charakteristika práce	54
Závěr	55
Anotace	56
Seznam obrázků	58
Bibliografie	60
Prameny	62
Obrazová příloha	63

Úvod

Ve své diplomové práci poukazuji na fenomén sbírání a hromadění věcí, stavím jej do konfrontace se mnou a s mojí rodinou. Zabývám se fenoménem sběru v průběhu historie, snažím se vysvětlit z pohledu psychologie důvody, které lidi vedou k hromadění věcí. Prvotním záměrem, kvůli kterému jsem si zvolila toto téma, byla vnitřní nespokojenost se situací u nás v rodině. Vycházím zejména ze své snahy nechovat se v některých situacích jako má rodiče, z touhy nemít svou budoucí domácnost přeplněnou hromadami nepotřebných věcí. Zjišťuji, že rodina se pro mě stává čím dál větším inspiračním zdrojem ve vlastní tvorbě. Již v bakalářské práci jsem zpracovávala téma rodiny a stavěla jsem jej do souvislosti s továrnou, v které většina rodinných příslušníků pracovala.

Rodiny si velmi vážím, ale už dávno jsem si uvědomila, že v některých věcech se jim podobat nechci. Nicméně se pomalu smiřuji s tím, že ať chci či nechci, určitý vliv na mě moje rodina má už teď a nejspíš i já v budoucnu skončím obklopená harampádím a věcmi, kterých mi bude líto se zbavit. Rozhodla jsem se tedy fenomén shromažďování, jenž je v naší rodině pevně zakořeněný, využít jako formu akceptace, poukázat na jeho přítomnost ve snaze pochopit chování svých blízkých (i své vlastní). Hromaděné věci, předměty, které si schovává a kupí v jakési černé díře v rohu ve skříni, podle mě prozradí o člověku mnohem více než vzorně uklizený obývací pokoj.

Diplomovou práci člením do několika kapitol. V první kapitole představím jednotlivé osoby z naší rodiny a jejich sbírání. Dále se pokusím popsat a vysvětlit praktickou část práce. Další kapitoly se zabývají hlubším zkoumáním fenoménu sbírání z pohledu historie, zmíním zajímavou formu vypořádání se s majetkem a celkové nakládání s ním u indiánských kultur v rámci tradičního rituálu potlače. Z psychologického hlediska rozdělím několik forem sbírání a jejich důvody. Co vše představuje úklid a nevynechám ani využití nashromážděného nepotřebného materiálu v umění. V poslední kapitole popíšu práci s tématem vnitřního prostoru v průběhu praxe.

1 Rodina

Rodina představuje prvotní přirozené společenské prostředí, v rámci kterého si člověk utváří svou osobnost. Jedinec si osvojuje hodnoty předávané z generace na generaci, své socializační dovednosti, životní styl a postoje jak k okolnímu prostředí tak k sobě samému. Tento vliv je však krátkodobý a záleží na každém z nás, co si s sebou v životě ponese dál.

1.1 Rodina – mé zrcadlo

Už jako malá jsem bývala dosti kritická k ostatním lidem. Při jakékoli křivdě, která se mi stala, jsem si říkala, že „taková já nebudu, až budu velká“. Vadilo mi tamto i tamhle to a plná odhodlání a naděje jsem si stanovila, čemu se vyvaruji. S postupem času jsem přišla na to, že jsem byla často hodně naivní a dnes zjišťuji, v kolika věcech se přeci jen podobám všem ostatním. Snad je to i tím, že stále žiji doma s rodiči a některým věcem se člověk jednoduše nevyhne. Samozřejmě nejsem jediná, kdo prožívá podobné pocity a snaží se s tímto problémem bojovat. Mnoho lidí podobné komplexy řeší celý život a možná je to právě snaha chovat se opačně oproti rodičům, která je motivuje. Mám ráda prostor, mám ráda staré věci, mám ráda nové věci. Ráda přetvářím obytné prostory a vymýšlím, kam by se co hodilo. Ráda prohledávám staré věci a objevuji skrytá místa, v kterých nalézám nejrůznější tajemství a vzpomínky.

Bydlím s rodiči v panelovém bytě 3+1 a člověk by řekl, že místa pro skladování věcí tu není nazbyt, nicméně opak je pravdou. Někdy mám pocit, že je náš byt nafukovací. Ráda také uklízím a při úklidu bývám občas radikální. Tuto mou vlastnost neoceňují však mí rodiče, kterým se nejednou stalo, že jsem v záchvatu uklízení vyhodila či přesunula některé jejich věci. Při návratech z dovolené je čekalo nejedno překvapení v podobě přemalby záchodového prostoru, přestěhování nábytku či nový ukládací systém

v lednici. Sama si však uvědomuji, že ani já nemám ráda změny, které se dějí bez mého vědomí, přesněji bez mého vedení.

Silný potenciál naší rodiny věci schovávat a hromadit, jsem si asi nejdříve uvědomila v době po povodních v roce 1997 v domě prarodičů a během úklidu domu mých druhých prarodičů při jeho stavebních úpravách.

1.2 Já a moje věci (Dívám se na sebe)

Jako malá jsem měla mnoho koníčků, navštěvovala jsem hudební i výtvarné kroužky, závodně jsem sportovala a jako každé dítě jsem si schovávala nejrůznější věci. Začala jsem si psát deník, a to několikrát. Vystříhovala jsem obrázky a články z časopisů s odhodláním, že si vytvořím knihu plnou zajímavostí, a to opět několikrát. Začala jsem sbírat ubrousky a známky, jak jinak než opětovně. Málokdy jsem něco dokončila; i dnes postupně nalézám hromadu sešitů, které jsou popsány z pouhých několika prvních stran.

Rozhodla jsem se nekompromisně a pečlivě zmapovat svůj pokoj, všechny své věci. Od malička jsem se o pokoj dělila se starší sestrou, ale od doby, co se odstěhovala, jsem nábytek mnohokrát přestěhovala. V nadšení z dostatku prostoru jsem zkoušela nejrůznější kombinace a během stěhování jsem se pokoušela redukovat nepotřebné věci na co nejmenší počet. Velký úklid provádím také na začátku léta, kdy třídím především studijní materiály a hromady pokreslených papírů. Víím, že si schovávám staré věci po babičce, obnošená trička či šaty po mamce a další věci. V přesvědčení, že po tolikrát provedeném úklidu, už v pokoji jsou jen ty věci, které bych velmi litovala vyhodit, protože se k nim váže hodně vzpomínek, jsem začala systematicky procházet svůj pokoj a sepisovala jsem jednotlivé položky do seznamu.

Vznikl tak jakýsi inventář s mapou úložných prostor a detailním popsáním všech mých věcí. Pracuji tak s vizuální představivostí všech, kdo si inventář budou číst. Podle technického nárysu a systematického dělení úložných prostor může v budoucnu vzniknout přesná kopie mého pokoje

v jiném prostředí. Inventář jsem svázala – a teď se do něj může podívat, kdokoli chce. Může se tak o mě dozvědět i to, co běžně doma před ostatními skrývám. Tímto způsobem se stavím na odiv ostatním jako otevřená kniha. Přesto všechno však tajně doufám, že tento velmi dlouhý seznam začne člověka po chvíli nudit a málokdo bude mít chuť pročítat celý jeho obsah. Jsem ovšem připravená i na to, že se tak nestane. Během sepisování a procházení se všemi těmi věcmi jsem si stanovila, že věci nebudu nijak rovnat ani uklízet, ani vyhazovat. Tak, jak to bylo, jsem to sepsala a přiznala jsem veškerý nepořádek, který se v daných místech nacházel.

Díky tomuto projektu jsem si uvědomila, že některých věcí, které jsem dříve považovala za velmi důležité, za nepostradatelné vzpomínky na dětství, bych se teď už zbavit dokázala, už pro mě nepředstavují nic zásadního. Spíše by to byl krok dál, způsob vnitřní očisty.

1.3 Mamčiny kameny

Moje mamka vyrůstala ve vesnici nedaleko Olomouce. Bydleli v rodinném domě s dvorkem a velikou zahradou. Babička byla velmi aktivní a nikdy neuměla moc odpočívat, všichni tedy museli neustále něco dělat. Mamka se navíc jako nejstarší sourozenec musela starat o své dva mladší bratry a vykonávala roli zodpovědné dcery. Rozlehlá zahrada nikdy nebyla místem odpočinku, symbolizovala práci, protože se na ní pěstovalo všechno možné a to ve velkém množství. Když se nepracovalo na zahradě, pracovalo se v domě. Když se mamka provdala, přestěhovali se s tátou do města. Žijeme v panelákovém bytě a máme malý balkon. Slunce nám svítí do bytu jen dopoledne (kromě mého pokoje, kam slunce svítí i odpoledne), obývací tak představuje studenou severní stranu. Asi největším hromadičem věcí u nás doma je ona.

Mamka miluje slunce a vzduch. Už když jsem jako malá s rodiči jezdila na dovolenou k moři, brávali jsme s sebou tři obrovské tašky plné jídla

a zpátky jsme odváželi tři plné obrovské polské tašky plné kamenů. Protože jsme neměli zahradu, kameny jsme měli vyskládané doma v obýváku a schované různě po bytě. Nikdy jsme neměli peněz nazbyt, takže jsme se sestrou odmalička slýchávaly, jak musíme šetřit. Proto jsme si k té dovolené brali vlastní jídlo, protože dovolená „all inclusive“ byla moc drahá. Ve výsledku jsme ovšem zaplatili asi stejně, protože nakoupeného jídla z domu bylo zbytečně moc.

Dnes už rodiče mají zahradu v zahrádkářské oblasti a mamka si zařídila skalku ze svých nashromážděných kamenů. Člověk by si řekl, problém je vyřešen, kameny jsou na zahradě, logické. Ano, kameny jsou na zahradě, ale doma také! Některé kameny jsou totiž moc pěkné na to, aby byly venku v hlíně. Jsou totiž od moře, krásně oblé a bílé. Kamenům od moře předcházela sběr břidlicových kamenů, které jsme museli sbírat celá rodina ze skály nacházející se v blízkosti mamčina rodiště.

Jeden z koníčků mé mamky je i kresba na kameny. Na břidlice dříve malovala temperami krajiny se západem slunce, poté zkoušela experimentovat a malovala i abstraktní obrazy prsty. Na kameny dovezené od moře kreslí pastelkami obličej, oči a abstraktní tvary. Kameny pak rozdává svým známým k narozeninám či jako pozornost. Svá umělecká díla si začala i fotit, vytvořila si i webovou stránku, aby se mohla prezentovat i dalším lidem.

Sbírání kamenů do paneláku není jedinou sběratelskou činností mé mamky. Další věci, které ráda hromadí, jsou boty, tuny krémů a kosmetiky a oblečení. Boty se dají datovat až do osmdesátých let, jsou to boty staré, které už nikdo nenosí, nicméně skříň je jich plná, protože by byla škola je vyhodit. Oblečení mamka nakupuje v neznačkových obchodech, a proto, když se nemůže rozhodnout, kterou barvu trička si zvolit, vezme obě, protože to není tak drahé. Nejspíš tak reaguje na své dětství, na dobu, kdy neexistoval výběr tolika oblečení a museli si vystačit s málem, s oblečením obnošeným po svých sestřenicích či jinak poděděné věci. Neschopnost věci vyhodit pak zapříčiňují situaci, kdy jsou skříň zaplněny k prasknutí, a tak se obětuje

prostor před skříní, koupí se ne jeden, ale dva velké stojany, na které se pověsí nekonečné haldy dalšího oblečení. Žádný kout v bytě nezůstává bez povšimnutí a bývá automaticky zaplněn.

1.4 Otcova kůlna

Otec vyrůstal na vesnici jen několik prvních pár let, poté se přestěhovali do Olomouce, do panelového bytu hned vedle frekventované silnice. Se svým mladším bratrem byli vedeni ke sportu. Volejbal hraje otec pořád, patří k jeho největším zálibám. Táta přes den nebývá moc doma, protože většinu času mu zabere práce. Vstává kolem páté hodiny ránní a domů se vrací, převážně kolem šesté či sedmé večer. Když má chvíli volno, je rád, že si může sednout, nebo jde se psem na procházku na pivo. Když byl mladý, jezdil na motorce a touha jezdit na motorce se ho drží ještě dnes. Táta si tento svůj sen zatím nesplnil, takže silnice prohání zatím jen v rámci svého povolání, kdy za volantem tráví většinu svého času. Záliba v motorových vozidlech je i důvodem, proč doma skladuje spoustu ještě zabalených autíček z benzinových pump, auto-moto časopisy a nejrůznější součástky. Kdykoliv něco potřebuji opravit nebo vyrobit, stačí říct tátovi – a ten jen někam pro něco sáhne a problém je vyřešen. Ve svém náradí má systém, a i když si neustále přikupuje nejrůznější vrtačky či pomůcky, většinou ví, kde je má. Mezi prostory, které jsou zaplněny převážně jeho věcmi, patří skříň na chodbě a sklep. Sklep je zcela pod jeho taktovkou, tam ani moc nechodím, protože je přeplněn jeho věcmi – a jak říká i on, je obtížné tam vůbec něco najít a dostat to ven.

Tátova skříň v ložnici bohužel slouží jiným účelům než k uložení jeho oblečení. Vrchní část obsadily sezonní předměty, vánoční ozdoby a dárkové materiály. Na věšáku mezi jeho obleky a košilemi visí i staré dámské zimní kabáty a péřové zimní bundy. Pod nimi jsou ukryty šicí stroj, dvě kytary, pár mandolín, mikroskop, činky a několik šanonů s důležitými dokumenty. Je

překvapivé, že táta, automechanik, se stará o veškeré papírování, přestože mamka vystudovala ekonomickou školu.

Čeho je ještě u nás doma dostatek jsou volejbalové balony. Ani nevím, kolik jich je přímo táty a kolik je jich „volejbalových“, protože táta je ve svém týmu ten, kdo se o míče stará a pravidelně je všechny s sebou vozí.

Protože doma už není moc místa, další své sběračské kousky skladuje u babičky v rodinném stavení na vesnici. Teď už je to jeho dům a veškerý volný čas, který se mu už v tak nabitém dni vyskytne, tráví tam. Pomáhá babičce a stará se o spoustu věcí, které souvisí s údržbou domu a zahrady. Tento dům skýtá hromady a hromady materiálu, který nejen děda za svůj život nashromáždil.

Děda, který už pár let nežije, byl opravdu velký sběrač. Jezdil do lesa pro dřevo, které dával do podomácku vyrobeného vozíku, řezal jej na podomácku vyrobené pile a vlastně celý dům je postavený „podle oka“. Skoro žádná stěna není rovná a rohy nesvírají pravé úhly. Skoro vše, co děda udělal, bylo uděláno z části, je tedy nedoděláno. Vstupní dveře jsou dodnes obloženy jen z jedné strany a funkčnost většiny věcí spočívá v ovládní speciálního systému. Někdy je to zábava postupně přicházet na správné ovládní věcí, jindy je to pěkně otravné a občas i trochu nebezpečné.

Táta zdědil tento dům plný pokladů a snaží se v něm vytvořit určitý systém, postupně vyklízí nashromážděný materiál, ale přitom i on přispívá k jeho přímo úměrnému nabývání. Vytváří se tak určitá rovnováha pravidelného přílivu a odlivu. Svůj podíl na hromadění v tomto domě má i naše babička, tátova mamka, která tam žije. Když už se tátovi podaří udělat si v garáži pořádek a vytvoří si volné místo na pracovním stole, babička volné místo využije k odkládání brambor, jablek či jiných věcí. Kolotoč přílivu a odlivu nikdy není narušen.

1.5 Babiččiny starožitnosti

Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, babička žije v rodinném domě na vesnici a poctivě vyrovnává odliv nepotřebných věcí. Babička s dědou si dům koupili, když jejich dva synové byli dospělí a osamostatnili se. Koupili si dům, který byl dříve součástí většího statku a bylo na něm ještě dost práce. Přistavěli k němu horní patro, které plánovali jako letní sídlo pro svá vnoučata, nezavedli tam však vodu ani odpad, proto nikdy nebylo plně využito.

Babička pamatuje válku a doby, kdy byl všeho nedostatek. Z toho důvodu skladuje po celém domě nejrůznější zásoby. Je zcela normální objevit nahoře ve skříni s oblečením třicetikilový cukr, jinde zase několik balení mouky, a protože pracovala několik let v MILO závodech, tak i krabice plné mýdel. Dům v Horce, tedy babiččin dům, slouží hlavně jako odkládací plocha. Když se někdo zbavuje nábytku, tak se schová do Horky na půdu. Nahoře se tedy nachází 2 gauče, 5 stolů, 4 křesla, 3 postele, několik peřin, vyřezávané skříně i nábytek značky Universal. Babička je vyučená švadlena, z tohoto důvodu je ve skříních ukryto velké množství látek, knoflíků a šicích potřeb.

Babička vždycky tíhla k jistému druhu estetičnosti. Ráda aranžuje květiny a její zahrádka je pro ni pýchou. Ráda vkládá velmi originální prvky do svých záhonků a čeká, kdy si jich kolemjdoucí všimnou. Jednou vzala starou záchodovou mísu a přetvořila ji v malý rybníček. Staré rotační brány, v kterých jsou zavěšeny květináče, zdobí krbový kout a jindy zase využila nefunkční mosazný kohoutek, který použila jako malou fontánku. Hotový dadaismus!

Ráda navštěvuje obchod Charita v Olomouci, odkud si domů si dováží zajímavé úlovky. Kusy látek přešívá a šije si pro sebe kostýmky, nedávno ušila pro svou pravnučku krásnou dečku do postýlky. Je moc ráda, když se může se svými kousky pochlubit – a my jí to pochválíme. Na svůj věk je stále vitální a nikdy neodsuzovala mé umělecké experimenty, ba naopak, povzbuzuje mě v tom a dokonce se stala i součástí několika z nich. Ovlivněna mou mamkou s nadšením vypráví: „*To já, dež sem dřev šla lesem na procházku a uviděla*

sem kameň, tak sem do ně koplá. Ale ted', dyž uvidím kameň, tak se zastavím, zohnu se, vezmu si ho do ruke a někdy si ho i schovám do kapse."

K dalším věcem, které babička ráda hromadí, patří i několik prvních ročníků časopisu Vlasta, o kterých věří, že za pár let půjdou dobře prodat. Ráda také sbírá staré hospodářské předměty jako kola od vozů, kosy a srpy. Doma na půdě má také několik velkých starých rámců s fotkami příbuzných, kteří už nežijí. Má je v plánu vystavit v chodbě, ale není si jistá, zda by to nepůsobilo trochu morbidně.

1.6 Vnitřní prostor

V praktické části diplomové práce se zaměřuji na předměty hromadění jednotlivých členů rodiny. Předcházelo tomu pečlivé a nekompromisní zmapování všech mých věcí, které skladuji a uchovávám, a tento projekt se snažím rozvinout a posunout dál. Jednotlivé předměty sbírání vytahuji na povrch, zaměřuji se na jejich estetický potenciál a jako silný prvek hodnotím emoční vazbu, kterou člověk pociťuje k danému předmětu. Přemýšlím o tom, proč si tento předmět dotyčný schovává, jaký příběh se k němu váže.

Zaujímám postavení třetí osoby, která se snaží své blízké vidět z jiné stránky než z té, kterou běžně ukazují ostatním. Přistupuji blíže a narušuji jejich soukromí. Respektuji přitom jejich vnitřní svět. Pohrávám si s vlastními myšlenkami a vlastními příběhy, které vyvstávají z mé fantazie. Do jaké míry se mé domněnky a pocity shodují s opravdovými vzpomínkami k daným předmětům? Vedu dlouhé rozhovory se svými blízkými, snažím se zjistit, co je přimělo si dané věci schovat a nevyhodit. Průběžně si vedu poznámky, vytvářím kresby, z kterých sestavuji malé příběhy.

Vnikají tak určité vnitřní portréty členů rodiny právě skrze věci, jež hromadí ve svých příbytcích. Protože věci, které člověk sbírá či hromadí, o něm hodně vypovídají, vytváří jeho obraz.

Výstupem mého projektu je série kreseb, které jsou doplněny hromadami skutečných předmětů, jež členové rodiny skladují. Kresby se váží ke konkrétním předmětům a jejich historii. Kreslím krátké příběhy věcí a lidí, které doplňuji komentářem souvisejícím s určitou vzpomínkou. Vycházím jednak z reálných příběhů, jednak z příběhů, které mi dané předměty asociovaly.

Kresebnou techniku jsem zvolila zejména proto, že pro mě představuje rychlý způsob záznamu. Podobně, jako se nám v hlavě rychle a nečekaně promítají vzpomínky, tak i kreslení představuje prvotní intuitivní volbu pro zaznamenání rychlé a nečekané situace. Poblíž telefonu máme tužku nebo propisku, kreslíme stručné mapky a plánky ve chvíli, když někomu vysvětlujeme cestu. Když neznáme výraz pro specifický druh součástky, tak tvar součástky nakreslíme. Kresbu vidím všude. Vidím ji v prostoru i v ploše. Pozoruji stíny, které vykreslují jednotlivé siluety postav a obrysy tvarů. Kresbu nalézám v seskupených předmětech, které spolu vzájemně komunikují a vytvářejí rytmus.

Kresby vyjadřují příběh, tedy moji interpretaci daných vzpomínek. Oproti tomu nasbírané předměty ukazují dané osoby v jejich symbolické rovině. Pro někoho dané symboly mohou znamenat naprosto něco jiného, než co symbolizují člověku, který je skladuje. Vytvářím tak vnitřní portrét skrze předměty.

Zůstává na divákovi, do jaké míry si tyto mnou nabízené portréty převezme. Možná, že si spousta lidí vzpomene na podobné zážitky, představí si své vlastní příběhy z minulosti, které budou příbuzné s těmi mými.

Hromady předmětů rozmístím v budově školy a kolemjdoucí budou moci nalézat tyto skryté portréty, budou moci do nich nahlédnout a osahat si je. Věci, jež měly zůstat ukryté v temných částech našich domovů, přemístím do čistého prostoru budovy konviktu. Rozmístím je v podobném duchu, jako je i doma ukládáme. Pokusím se pro ně najít místo, kde by mohli zůstat v částečné intimitě, ale pro diváka dostupné.

Ve svém projektu pracuji se svou rodinou, snažím se ji poznat z jiného úhlu, hlouběji. Poukazuji na určitou stránku osobnosti, kterou máme všichni, a možná se za ni stydíme. Snad se svým projektem snažím o to, aby si lidé uvědomili, kolik nepotřebných věcí mají, ale nemyslím si, že to jejich chování nějak radikálně do budoucna ovlivnilo. Můžu jim nabídnout několik variant vypořádání se s hromadami skladovaných věcí, záleží však pouze na nich, zda k tomu přistoupí. Hromadění věcí považuji z uměleckého hlediska za zajímavý jev, který pro mě vždy bude jistým zdrojem inspirace.

2 Sbírání

2.1 Historický pohled

Sbírání člověka doprovází již odnepaměti. V pravěku byly důvody ke sběru hlavně existenciální. Potravu si pravěký člověk zajišťoval formou lovu a sběrem nejrůznějších plodů či kořínků. Místem pro bydlení a úkryt se stala jeskyně, jejíž stěny, jak se nám na mnoha místech po celém světě dochovalo, byly pokryty kresbami s náměty zvířat, lovu aj. „*S obrazem vstupuje na scénu magie, aby lovci pomáhala.*“¹ Z magických předmětů se nám dochovaly valouny, na kterých jsou rytiny koně, jelena, bizona, medvěda, kozorožce aj. Předpokládá se, že první rytinu na jednotlivých valounech provedl umělec – kouzelník proto, aby přičaroval kořist. Úspěšnost tohoto rituálu se prokázala úspěšným lovem. V tomto případě nešlo o čistě umělecký výtvar. Už v té době přisuzoval člověk obyčejným předmětům vyšší moc. Vytvářel si k nim určitý vztah.

Postupem času souvisí se shromažďováním předmětů víra v nadpřirozenou moc, v bohy, jak se nám dochovalo například z dob starověkého Egypta, antického Řecka či Říma. V souvislosti s vírou v posmrtný život předměty doprovází člověka i po smrti. Do hrobů se vkládají předměty denní potřeby, sošky symbolizující služebnictvo, potraviny či šperky. Vše pro blahobyt v dalším životě. Dále pak předměty slouží jako obětiny bohům, kdy se lidé v rámci rituálu modlí za dobrou úrodu, předcházení živelným pohromám a jiným nepříjemnostem. Z těžké doby pocházejí i první muzeální sbírky. V době helénismu vznikají tzv. museiony, posvátné chrámy Múz. Tato místa byla zasvěcena umění a vědě. V době antického Říma se pak sběratelství stává politickou záležitostí a zároveň slouží k reprezentativním účelům. Tento trend přetrvává i v období středověku, sbírka navíc obsahuje i nejrůznější unikáty, zázračné a podivuhodné věci, jež jsou v novověku

---

¹ PIJOAN, J. *Dějiny umění*, Praha: Odeon, 1997. str. 21

součástí kabinetů kuriozit či obrazových galerií. S příchodem křesťanství pak sběratelství souvisí především se sběrem křesťanských relikvií a s předměty, které se váží k osobě a životu Ježíše Krista. Tento typ sběratelství se pokládá za počátek tzv. institucionalizovaného sběratelství. Ve své práci se zaměřím především na sběratelství mimo instituce a na sběratelství z různých pohledů.

2.2 Sbírání z psychologického hlediska

Sběratelství je proces aktivního, selektivního a vášnivého získávání a vlastnění věcí vyňatých z běžného užívání a vnímaných jako součást souboru různorodých objektů nebo zkušeností.²

Potřeba sbírat je v člověku zakořeněná již od nepaměti. Obklopujeme se věcmi, jež jsou nám nějakým způsobem buď k užitku, nebo je na ně pěkný pohled, dělají nám radost, a tím naplňují naše estetické či emocionální potřeby anebo vyjadřují náš životní styl. Důvodů může být několik. Motivovat nás může potřeba něco vlastnit a ovládnout, touha po slávě, úspěchu, snaha získat určitou sociální pozici, stává se tak otázkou prestiže anebo nás motivuje snaha něco po sobě zanechat, vize vlastní nesmrtelnosti. Motivace může být různá, nicméně sbírání představuje něco víc než jen pouhý prožitek. Důležitým aspektem je prvek opakování, díky kterému sbírka vzniká. Naplňují se tím problémy potřeby a touhy, člověk se vyrovnává s vnitřní nejistotou a čelí tak obavám z recidivy úzkosti. Sbírka se rovněž stává něčím, co nás definuje, skrze předměty může člověk definovat sebe sama.

---

² BELK, Russel W. Sbírání v konzumní společnosti. Individuální sběratelé, in PACHMANOVÁ, M. *Mít a být*. VŠUP: Praha, 2008. str.187

„Stejně jako se spisovatelé, básníci, dramatikové a umělci ohlížejí za vlastními tvůrčími úspěchy ve snaze odpovědět si na otázku „Jaký byl můj život?“, tak i sběratelé zpětně reflektují sbírky, jež vybudovaly. Prostřednictvím všech těchto způsobů může jednotlivý sběratel najít ve sbírání cíl a smysl života.“³

Sběratel dává předmětům nový rozměr tím, že je vyjme ze svých původních vztahů a funkcí - předmět se tak ocitne v jiných souvislostech. Teprve kontaktem člověka a věci se vytváří nová skutečnost. Pro někoho představuje odhozená plechovka pouhý odpad, pro jiného je ztvárněním onoho kousku, který mu chyběl do sbírky. Osud plechovky může skončit odhozením na zem, nebo naopak tím začne nový koloběh přetváření a nových možností.

Někdy pouhá touha něco vlastnit a pochlubit se známým nás motivuje k výzdobě domova, místa, kde trávíme svůj volný čas, vítáme návštěvy a relaxujeme. Těmito věcmi pak chceme přátelům naznačit, jací jsme, co nás baví a k čemu máme blízko. Naznačujeme jim tím, že bychom chtěli být vnímání určitým žádoucím způsobem. Učarovat jim našimi estetickými či dobyvatelskými schopnostmi. Suvenýry z exotické dovolené a sbírka starých hodin se pak stává součástí naší osobnosti, buď té, kterou bychom chtěli být a jíž se prezentujeme navenek, nebo té, kterou opravdu jsme.

Michael Třeštík⁴ ve své knize Umění sbírat umění poukazuje na to, že jak je viditelná podobnost psa na jeho majitele, tak i sbírka dokáže charakterizovat svého sběratele. *„Sbírka může být nabubřelá a arogantní nebo nápadná a distingovaná, opatrná nebo nerozumná, zmatená a rozbíhavá nebo naopak klidná a soustředěná. Sbírka může dokonce i mírně vonět nebo docela*

---

³ Ibidem. str. 194

⁴ **Michael Třeštík** (1947), vystudoval architekturu a urbanismus na ČVUT, výtvarný kritik a esejista v časopisech Mladý svět, Tvorba aj., šéfredaktor a vydavatel literárního týdeníku TVAR, vydavatel personální encyklopedie KDO JE KDO, dramaturg a producent filmů své manželky Heleny Třeštíkové, sběratel českého výtvarného umění 20. století, řídí internetový obchod s uměním a starožitnostmi.

páchnout. Ale nekonečná různost přístupů, cílů, ambicí a posedlostí, která charakterizuje sběratele, může být vyjádřena sbírkou jakékoliv komodity.¹⁵

2.3 Psychologické poruchy

Někdy se však sbírání přemění v neovladatelné nutkání hromadit věci okolo sebe, kdy už nezáleží na jednotlivém objektu ani na jeho estetických, ani emotivních hodnotách. Nesbírání jen proto, že jej to baví, ale protože musí. Pouhé sbírání se mění na nutkavou potřebu obklopovat se nepotřebným a nepoužitelnými věcmi a jejich hromaděním. Sběratelství se stává neutuchající a všepohlcující vášní, jež se podobá i závislosti chorobného hráče na automatech. Jeho život se promění a sběr převládá nad vším ostatním, nad rodinou, prací, společenskými závazky a zodpovědností.

„Sběratel pak podobně jako náboženský věřící takovým objektům přisuzuje moc a hodnotu, protože se zdá, že jejich přítomnost a možnost je vlastnit je schopna jeho psychický stav pozitivně pozměnit a obvykle bývá i zdrojem příjemných pocitů. Z tohoto hlediska představují předměty daného typu účinnou pomoc, jak udržet úzkost nebo nejistotu pod kontrolou.“¹⁶

Psychologové i psychiatři považují takové chování za součást nějaké vážnější duševní choroby. Často se objevuje u schizofrenie či u demence. Patologické hromaděním se objevuje i u alkoholiků. Vědci jsou také přesvědčeni, že základem této poruchy je deprese, při níž je pak jakákoli činnost velice obtížná. Lidem stíženým chronickou depresí se pouhá představa věci protřídít či se jich zbavit jeví jako neuskutečnitelná, nad jejich síly. Člověk se cítí bezmocně a neschopně. Nutkavé hromaděním může být také typem obsedantně-kompulzivní poruchy, při které se člověku vynořují vtíravé

---

⁵ TŘEŠTÍK, M. *Umění sbírat umění*. Praha: Gasset, 2010. str. 28

⁶ MUENSTERBERGER, W. *Vášeň aneb neutuchající zdroje sběratelství*, in: Pachmanová M. *Mít a být*. VŠUP: Praha, 2008. str. 199

myšlenky, jichž se dotyčný snaží zbavit různými způsoby – rituály. Myšlenky se objevují náhle a nejsou závislé na vůli postiženého.

„Obsese je nechtěná, vtíravá, mimovolní, opakující se neodbytná myšlenka, představa nebo impuls, která se znovu a znovu ve stereotypní formě vtírá do mysli člověka.“⁷

Mezi časté kompulze je kromě známého nadměrného mytí rukou a čištění také hromadění věcí. Sběr předmětů se stává rituálem, díky kterému se jedinec snaží zahnat své obsedantní myšlenky. *„Nepříjemné pocity nezmizí, dokud toto chování, tento rituál neuskuteční.“⁸*

Nutkové hromadění věcí se může podle psychologů projevit také následkem duševního traumatu nebo psychické újmy. Úmrtí v rodině, smrt blízkého či těžká nemoc může lidi nutit obklopovat se věcmi, tvořit si tak jakési bariéry proti nespravedlivému světu tam venku.

Švýcarský novinář **Thomas Haemmerli**⁹ natočil dokument s názvem *Seven Dumpsters and a Corpse* (Sedm kontejnerů a mrtvola), v němž zachycuje náročné období svého života. Během své oslavy čtyřicátých narozenin se on a jeho bratr dozvěděli o smrti své matky, kterou již dlouho neviděli. Její tělo se našlo ve fázi rozkladu v jejím domě. Od chvíle, kdy se Thomas dozvěděl o smrti své matky, začal vše dokumentovat. S bratrem je pak čekal mnohem větší šok, když začali procházet její dům plný neuvěřitelné hromady věcí, odpadků a koček. Nejenže se žádná uklízečská firma nechtěla ujmout úklidu domu, až na jednoho čističe, kterého pak Thomas vytrvale natáčí a klade mu nejrůznější otázky, navíc v dokumentu vystává na povrch

---

⁷ PRAŠKO, J., PRAŠKOVÁ, H. *Obsedatně-kompulzivní porucha a jak ji zvládat*. Praha: Galén, 2008. str. 9

⁸ Ibidem. str. 10

⁹ **Thomas Haemmerli** (*1964 v Curychu), fejetonista pro nedělní noviny, autor a režisér experimentálních filmů.

konfrontující rodinná historie. Bratři nachází stará rodinná videa, rodinné fotografie a spoustu dopisů.¹⁰

V loňském roce se objevilo několik zpráv i v českých médiích právě o lidech „hromadičích“, kteří komplikují život ostatním obyvatelům. V Novém Kníně to byla jedna obyvatelka, která si skladovala odpadky na svém pozemku, ale zápach obtěžoval i ostatní obyvatelé, kteří se navíc báli i pobíhajících kryš.¹¹ V Poličce byl zase muž, který nechtěl o úklidu nic slyšet a jediným způsobem, jakým mohli muže dostat z domu a uklidit, bylo jeho vylákání do restaurace, kde jej mezitím hostil pan starosta.¹² V Hradci Králové řešili situaci spojenou s hromaděním odpadků a následným výskytem infekčních nemocí.¹³

---

¹⁰ Seven Dumpsters and a Corpse (Thomas Haemmerli, 2007). Dostupné na WWW: <http://www.messiemother.com/>.

¹¹ ČT24: Nový Knín neví, co se ženou, která hromadí odpadky na dvoře, ČT 24, regionální. Dostupný na WWW: <<http://www.ct24.cz/regionalni/105160-novy-knin-nevi-co-se-zenou-ktera-hromadi-odpadky-na-dvore/>>[vyšlo 23. 10. 2010, cit. 13. 6. 2011].

¹² Barbora Měchurová: Starosta hostil nepořádníka, kterému mezitím uklízeli odpadky ze zahrady. *iDnes*. Dostupné na WWW: <http://pardubice.idnes.cz/starosta-hostil-neporadnika-kteremu-mezitim-uklizeli-odpadky-ze-zahrady-1rp-/Pardubice-zpravy.aspx?c=A100920_120248_pardubice-zpravy_meb>[vyšlo 20. 9. 2010, cit. 13. 6. 2011].

¹³ Petr Vaňous: V domě v Hradci se šířila infekce. Odvezli z něj 32 tun odpadků. *Bydlení iDnes*. Dostupné na WWW: <http://bydleni.idnes.cz/v-dome-v-hradci-se-sirila-infekce-odvezli-z-nej-32-tun-odpadku-p4g-/stavba.aspx?c=A100603_161652_stavba_web> [vyšlo 9. 6. 2010, cit. 13. 6. 2011].

3 Potlač

Jedním z možných způsobů, jak zacházet s nashromážděným majetkem, může být i velmi starý rituál s názvem potlač.

„Obřadní hostina spojená s předáváním darů mezi soupeřícími skupinami indiánů severozápadního pobřeží Ameriky sloužící k potvrzení statusu a prestiže.“¹⁴

V různých kulturách se předmětům přisuzuje odlišný význam. Ve Spojených státech se problematice kulturních odlišností věnovala **Ruth F. Benedictová**¹⁵, která vypracovala typologii indiánských kultur Severní Ameriky. Při jejich dělení se inspirovala pojmy dionýská kultura a apollinská kultura, které použil již **Friedrich Nietzsche** v roce 1872.¹⁶ Za apollinský typ kultury, charakteristický svou uměřeností a sebeovládáním, považuje indiány pueblanské kultury. Oproti tomu dionýským typem, jenž se projevuje sklonem k individualismu, agresivitě a smyslové extázi, označuje sousední kmeny. Hlavní rozdíl **Benedictová** spatřuje v jejich hodnotovém systému a životním způsobu. Ve své knize *Vzorce kultury*¹⁷ předložila **Benedictová** portréty tří kmenových kultur: Dobuanů, Zuňiů a Kwakiutlů - posledním dvěma se budu více věnovat.

K apollinskému typu kultury řadí kmen Zuňiů (pueblanská kultura) obývající jihozápad Spojených států, oblast západního Nového Mexika. Základem jejich hodnotového systému jsou rituály, jež se opírají o tradici, zdrženlivost, skromnost, klid a pospolitost. Duchovní tohoto kmene, na rozdíl

---

¹⁴ SOUKUP, V. *Dějiny antropologie*. Praha: Karolinum 2004. str. 642

¹⁵ **Ruth Fulton Benedictová** (1887 – 1948), americká antropoložka zabývající se problematikou kulturních vzorců a integrací kultury, představitelka kulturního relativismu.

¹⁶ Jeho kniha *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* z roku 1872 vyšla u nás pod názvem *Zrození tragédie z ducha hudby* v nakladatelství Gryf roku 1994.

¹⁷ BENEDICTOVÁ, R. *Vzorce kultury*. Praha: Argo, 1999.

od expanzivních šamanů ostatních indiánských kmenů, netouží po moci nebo statusu vůdce.

Kmen Kwakiutlů žijící na severozápadním pobřeží Kanady u Vancouverkých ostrovů reprezentuje dionýský typ kultury. Jeho základními principy, jenž zcela ovládají život tohoto kmene, se staly boj o prestiž a rivalita. Životní styl se vyznačuje individualismem, výstředností a agresivitou. Hlavním důvodem shromažďování materiálních statků se stalo statusové soutěžení jednotlivých osob či kmenových skupin nebo kmenových náčelníků, kteří si chtěli udržet nejvyšší status. Statusové soutěžení prostupuje celý náboženský, hospodářský i soukromý život tohoto kmene. Toto soupeření si Kwakiutlové mohli dovolit především díky bohatému území, které obývali. Žili v dřevěných domech ve vesnicích ležících blízko pobřeží Atlantického oceánu, uprostřed jedlových a cedrových lesů, tyto podmínky jim zajišťovaly dostatek potravy ve formě ryb, zvěře a lesních plodů. Díky tomu mohli nahromadit značné bohatství v podobě rohoží, košů, kánoí, přikrývek, sušených ryb, mušlí a zvířecích zubů, jichž se užívalo jako platidla.

Za cennější než majetek považovali právě tituly a výsadní práva. Protože místní náčelník nebyl nikdy spokojen s množstvím respektu, jež se mu dostávalo od členů jeho kmene ani od sousedních náčelníků, svým statutem si nikdy nebyl jist. Určité nebezpečí ztráty statusu náčelníka vycházelo z principu nárokování si rodových titulů, které patřily náčelníkovým předkům. K těmto předkům mohli sledovat svůj původ i jiní lidé, kteří měli právo s náčelníkem soupeřit o tento status. *„Každý náčelník tudíž cítil nutnost ospravedlnit a potvrdit svůj titul.“*¹⁸ Legitimním prostředkem k tomuto úkonu bylo organizování potlače.

Potlač (anglicky potlatch) je druh slavnostní hostiny, na níž náčelník velkoryse pohostil a obdaroval svého rivala a jeho přívržence co největším množstvím darů. Cílem tohoto mrhání majetkem bylo ponížít protivníka. Pokud protivník nechtěl zůstat zahanben, musel po určité době uspořádat svůj

---

¹⁸ SOUKUP, V. *Dějiny antropologie*. Praha: Karolinum 2004. str. 364

potlač, při kterém musel rozdat víc cenných předmětů, než obdržel. **Marcel Mauss**¹⁹ zmiňuje, že to, co si během potlače vyměňují, nejsou výhradně statky a bohatství, movité a nemovité jmění, věci ekonomicky prospěšné, ale že jde především o zdvořilosti, hostiny, obřady, vojenskou výpomoc, ženy, děti, tance, slavnosti, trhy při nichž je obchod pouze jedním momentem a oběh hmotných statků jen jedním bodem mnohem obecnější a trvalejší smlouvy.²⁰

Potlač se pořádal nejen ve chvíli, kdy chtěl panovník prokázat, že je hoden svého statusu, ale i když chtěl kdokoli jiný získat jakýkoliv vyšší titul. Potlače se pořádaly bez závislosti na ročním období či úspěšném lovu, probíhaly tehdy, když měli nejbohatší členové kmene dostatek majetku a toužili po nových a urozenějších titulech pro sebe nebo pro své potomky. Podle **Benedictové** mohl náčelník překonat svého rivala dvěma způsoby. Prvním bylo zahanbení protivníka, kdy jej obdaroval takovým množstvím majetku, že ho pak nemohl vrátit ve větší míře. Druhým způsob spočíval v ničení vlastního majetku. Ničení probíhalo několika způsoby, při pálení hosté seděli u ohně, a i když plameny šlehal tak vysoko, že hrozilo spálení celého domu, nesměli dát najevo strach a u ohně vydržet. Hostitel rovněž musel prokázat absolutní lhostejnost k osudu vlastního domu, jemuž hrozilo totální zničení. Protivník pak musel nechat zničit odpovídající množství svého majetku. Docházelo dokonce k boji, k usmrcování náčelníků a urozenců, kteří se takto střetávali. Mezníkem bylo snad jen to, že rozdáváním a ničením majetku nesměli zruinovat celý kmen. Z dnešního pohledu bychom potlač mohli hodnotit jako určitou formu obsese.

---

¹⁹ **Marcel Mauss**, 1872 – 1950, francouzský sociolog a etnolog

²⁰ MAUSS, M. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999.

4 Sběratelství vs. sběračství

Co to znamená sbírat a jaký je rozdíl mezi sběratelstvím a pouhým sběračstvím? Sbírat můžeme všichni všechno. Pod pojmem sběratelství si ovšem vybavíme nejspíš něco vznešenějšího. Obojí může být specifickým druhem spotřeby, liší se ovšem v tom, že sběratelství je relativně imunní vůči módnímu zastarávání. Oproti konzumní společnosti, která reaguje na spotřební ekonomiku kupováním, konzumací či užíváním a následným zbavováním se věcí, sběratele přitahuje předmět nehodící se k další spotřebě, stává se zajímavějším a svou zastaralostí pro něj nabývá na hodnotě.

„Sbírané věci jsou většinou hmatatelné objekty, ale potenciálně může jít také o zážitky či zkušenosti jako v případě někoho, kdo sbírá cestovní destinace anebo sexuální partnery. A nakonec, věci tvořící sbírku jsou věci vyňaté z běžného užívání.“²¹

Sbírání je dlouhodobý a postupný proces, který musí probíhat po nějaký čas, nelze jej realizovat nárazově. Kdyby sbírky vznikaly jednorázovým aktem, sbírání by se vytratilo. *„Jako dřevo dělají letokruhy, sbírku dělají přírůstky.“²²* Sběratel vkládá do své sbírky nejen svou duševní a emoční složku osobnosti, ale musí vynaložit občas i fyzickou námahu, která je potřeba v procesu poté, co získá předmět do sbírky, při jeho přenášení, vybalování, zapisování, dokumentaci a exponování. Pro sběratele je důležitý jednotící prvek sbírky. Rozdíl mezi sběratelstvím a sběračstvím je také v tom, jak se majitel ke své sbírce chová. Sběrač získané předměty nepovažuje za ucelený soubor a tyto předměty odpovídajícím způsobem neuchovává ani nevlastní. Určit, zda se jedná, či nejedná o sbírku, je velmi obtížné, protože neexistuje přesná hranice, dle které bychom se mohli řídit. Sbírky a hromady předmětů se

---

²¹ BELK, Russel W. Sbírání v konzumní společnosti. Individuální sběratelé, in PACHMANOVÁ, M. *Mít a být*. VŠUP: Praha, 2008. str.186

²² TŘEŠTÍK, M. *Umění sbírat umění*. Praha: Gasset, 2010. str. 24

mohou od sebe lišit na základě subjektivního chápání jejich hodnoty. Podle hodnoty, již majitel vkládá svému předmětu, se k předmětu chová - dá se tak rozlišovat vlastnictví věci jako takové či jako jednoho z prvků sbírky.

Podle **Baudrillarda**²³ má objekt dvě funkce. První funkcí je jeho praktické využívání, objekt se stává strojem. Druhá funkce definuje objekt tím, že je někým vlastněn a jeho status se zvyšuje na sběratelský objekt. Sběrateli však nestačí pouhý jeden originální objekt, sousledností objektů se vytváří úplná série, která se stává završeným projektem oné souslednosti. Je jedno, zda sběratel miluje objekty právě kvůli jejich souslednosti v sérii, nebo zda jsou pro milovníka sběratelské objekty zajímavé a žádoucí kvůli jejich roztodivnému a jedinečnému kouzlu. Oba možné přístupy se shodují v prožívání rozkoše z důvodu vlastnění absolutní jedinečnosti každého prvku, který z něj tvoří ekvivalent určité bytosti i ekvivalent subjektu samého, a z důvodu možnosti série, její neomezené obměny a hry.²⁴

Jedním z nejpodstatnějších prvků, díky kterému můžeme odlišit sbírání sběratelské od sbírání ostatních, je nepotřebnost. Sběratel shromažďuje věci, jež pro něj nejsou potřebné ve svém původním účelu, nebo je nepotřebuje v takovém množství. Záleží tedy na rozměru, charakteru a množství sbírky. Můžeme mít doma knihovnu plnou zajímavých knih, ale za sbírku ji nepovažujeme. Dala by se nazvat sbírkou tehdy, když budu mít třeba od několika knih pouze první vydání, nebo budu vlastnit několik stejných knih, ale každá bude vydána v jiném roce. Jeden Picasso sbírku nedělá.²⁵ Záleží tedy jak na kvalitě, tak i na kvantitě.

---

²³ **Jean Baudrillard** (1929 – 2007), francouzský filozof, sociolog a fotograf. Představitel postmoderní filozofie a poststrukturalismu.

²⁴ BAUDRILLARD J. Marginální systém: sběratelství, in: Pachmanová M. *Mít a být*. VŠUP: Praha, 2008.

²⁵ TŘEŠTÍK, M. *Umění sbírat umění*. Praha: Gasset, 2010.

4.1 Osobní vztah

Proč si doma schováváme určité předměty? Zcela přirozenými důvody jsou vztah a vzpomínka, které se pojí k určitým věcem. Mohou to být suvenýry z dovolené, slaměný klobouk z pláže, zajímavá lahev na pití, kterou u nás nemáme, postavička související s místem, jež jsme navštívili, nebo magnet na ledničku zobrazující dané město. Takovéto věci si doma uchováváme po nějakou dobu, je zcela individuální, kdy se každý z nás rozhodne a řekne si, že už nadešel čas se dané věci zbavit. Už se nám na tváři neobjeví mírný úsměv při pohledu na tyto předměty, máme dostatek jiných, novějších vzpomínkových předmětů.

Předměty, kterých se velmi obtížně zbavujeme (a možná nás ani nenapadlo se daných věcí zbavovat, protože jsou pro nás velmi cenné), uchovávají velmi osobní vzpomínky na členy rodiny, na přátele, kteří se změnili anebo se s nimi už tak moc nestýkáme, jsou fotografie, ale i rodinná alba. Snímky zachycující někdy výjimečné, jindy zas zcela obyčejné okamžiky našeho života. Jejich prohlížením si rekapitulujeme náš život, všímáme si změn fyzického vzhledu i módních trendů.

I přesto, že fotografie velmi často zachycují jen usměvavé tváře ve víru rodinné oslavy či pózující figurky s úkolem ukázat, jak je vše veselé a v pohodě, považujeme tyto snímky za neodmyslitelné dokumenty naší minulosti, našeho mládí a jejich zničení či vyhození často velmi litujeme.

Jeden známý mi kdysi řekl, že když jim povodeň smetla dům a vše v něm, tak nejvíc lituje právě toho, že přišel o rodinné fotografie. Dům, nábytek, auto, doklady či smlouvy si vždycky může pořídit nové, ale fotografie jeho rodičů, kteří už nežijí, jeho dětství a dětství jeho dětí si už znovu nikdy pořídit nemůže.

Předměty spojené s určitou vzpomínkou si věsíme na zeď, vystavujeme anebo je používáme. Většinou se nám tyto předměty líbí, vyjadřují náš styl, ať už pod tím představíme cokoli. Dělaví pro nás domov domovem. Obklopují

nás, uklidňují a dodávají nám pocit bezpečí. Pro jiné lidi jde o kýče a nevkusnost, pro další jsou to prvky, jež zabydlují a utvářejí domov. Každá věc má skrytý důvod, proč tam je. Ať už jsou to fotografie blízkých, malované obrázky na stěnách, staré hodiny po prababičce či vyšíváný ubrus na stole.

4.2 Kutilové

Fenomén kutilství, jenž je v naší zemi silně zakotven, se staví mezi některé z důvodů, které člověka vedou k hromadění a sbírání věcí. Tento fenomén má své kořeny v dobách, kdy u nás převládal nedostatek náhradních dílů, stavebního materiálu, náradí, kovů, dřeva a jiných věcí. Lidé si zásoby dělat museli. Předměty se přetvářely a vznikaly tak nové funkční nástroje.

Toto přetváření kutilů zmiňuje ve své knize i **Claude Lévi-Strauss**: *„(...) materiály domácího kutila představují prvky, které lze definovat na základě dvojího kritéria: k něčemu už sloužily (...) a mohou pořád ještě sloužit témuž nebo jinému účelu, pokud jen jejich prvotní funkce bude zaměněna funkcí jinou.“*²⁶ Mnohým lidem, především mužům, takovéto chování zůstalo dodnes. Dílny našich otců a dědečků skýtají plno pokladů, podivných kousků čehosi, co čekalo, až nastane jeho pravý čas a použije se „až se to bude potřebovat“, protože „to se bude určitě ještě hodit“. Získávají se a hromadí se hlavně proto, že je to výhodné. Nicméně o tomto fenoménu se zpívá i v jedné české písničce z roku 1962:

---

²⁶ LÉVI-STRAUSS, C. *Myšlení přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. str. 53

„Koupil jsem si knot,
snad mi přijde vhod,
uložím ho do krabice.
Nebude tam sám,
v té krabici mám roztodivných věcí více.
Člověk neví, co se může přihodit,
a tak je mi líto věci vyhodit.
Uložím je tam, kam patří,
za rok, za dva, nebo za tři
budu rád, že je mám!“²⁷

Kutilství bývá označováno počestným pojmem brikoláž. Toto slovo pochází z francouzského slovesa *bricoler* a odvozeného podstatného jména *bricolage*. Sloveso se ve svém starobylém významu vztahuje na míčovou a kulečnickovou hru, na lov a jezdecké umění, přičemž ve všech těchto případech označovalo nějaký pohyb, který odbočuje z přímého směru. *Pohyb odražené koule, psa odchylujícího se od stopy, koně, který se oklikou vyhýbá nějaké překážce.*²⁸ A podobně i dnes pojmem brikolátér označujeme někoho, jehož způsob manuální práce a použité prostředky jsou odlišné od prostředků, které používá odborník.

Pro označení výtvorů, které brikolátoři vyrobili, se v českých zemích zavedl pojem *mašibl*²⁹. Slovo složené z prvních dvou písmen slov magoři, šílenci a blbci bylo původně napsáno na šanonu v Archeologickém ústavu, do kterého se ukládaly výplody vědeckých pracovníků ústavu, kteří je považovali za hlouposti, potažmo jejich autory za šílence. O rozšíření pojmu *mašibl* se zasloužil především český kulturolog **Vladimír Borecký**³⁰.

²⁷ Píseň *Koupil jsem si knot*, text Jiří Suchý, hudba Jiří Šlitr, Divadlo Semafor, 1962. Dostupný na WWW: http://www.youtube.com/watch?v=H7A_qN-mc8M [cit. 13. 6. 2011].

²⁸ LÉVI-STRAUSS, C. *Myšlení přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. str. 33

²⁹ Mašibl – pejorativní souhrnné označení pro ludické, patafyzické, paravědecké teorie brikolátorů In Borecký, V. *Imaginace a kultura*. Karolinum: Praha, 1996. str.131

³⁰ **Doc. PhDr. Vladimír Borecký** (1941–2009), český psycholog, filozof, spisovatel, teoretik komiky a mystifikátor. Od roku 1991 přednášel na katedře kulturologie FF UK v Praze.

V dnešní době už je skoro vše k sehnání, nicméně tendence schovávat potřebné a nějakým způsobem v budoucnu použitelné věci je v nás stále zakořeněná. Ono to se totiž opravdu „někdy hodí“. Nejčastěji se to stává v okamžiku, kdy se prostory po dlouhé době vyklidí a udělá se pořádek, pak si člověk často vyčítá, že se po deseti letech nakonec rozhodl danou věc vyhodit.

4.3 Posttotalitní syndrom

Ze stejných dob pochází i jakýsi mnou nazvaný „posttotalitní syndrom“, kdy se chování lidí dá považovat za reakci na časy, kdy nikdy nic nebylo. Lidé, co zažili válku, okupaci a podobné nepříjemné okamžiky v životě, si tyto zážitky nesou s sebou dále. V dobách, kdy byl nedostatek potravin na denním pořádku, kdy se členové rodiny střídali v několika hodinovém stání ve frontě na banány a – pro nás v dnešní době nemyslitelný – nedostatek hygienických potřeb jako toaletní papíry, vložky či mýdla. Z tohoto důvodu nejspíš někteří lidé dnes nakupují ve velkém, vytváří si doma zásoby ve spižárně a sklepních prostorách. Myšlenky typu „co kdyby se někdy něco stalo a my bychom neměli možnost si to obstarat?“ je neustále doprovází nehledě na to, že je momentální situace zcela klidná. Na případné zásobování a skladování potravin ve sklepních a úložných prostorách reaguje i náš domovní řád, který stanovuje:

„Nájemce i vlastník je povinen učinit taková opatření, aby věci skladované ve sklepech nebyly zdrojem šíření hmyzu a hlodavců nebo nepříjemného zápachu.“³¹

---

³¹ Domovní řád Bytové družstvo Olomouc, Čl. 5 UŽÍVÁNÍ SPOLEČNÝCH ČÁSTÍ (PROSTOR A ZAŘÍZENÍ) DOMU, odstavec 6. Dostupné na: <http://www.sbdolomouc.cz/doc/domrad.pdf>

4.4 Neschopnost vyhodit

Dalším důvodem sbírání může být pouhá neschopnost věci vyhodit. Každý z nás je čas od času trochu nepořádný a stává se, že nezvládneme vyhodit určité věci, které nemají žádnou hodnotu, protože pro nás nějakou hodnotu mají. To je zcela normální a přirozené. Neschopnost udržet doma naprostý pořádek je celkem běžná i v jiných společnostech. Problémem se to stává tehdy, když se náš byt stává menším z důvodu přeplněnosti harampádím. Neustálým přibýváním a hromaděním dalších a dalších věcí se může stát, že nás náš vlastní prostor začne ohrožovat. Naše „sbírka“ nás začne vytlačovat z vlastního teritoria, doma vzniknou uličky, jež jsou taktak průchodné, a věci, které měly sloužit pro nás, se naopak stanou věcmi, které nám brání ve volném pohybu. Hranice mezi mírným nepořádkem, organizovaným chaosem a absolutním nepořádkem se nedá konkrétně určit.

Ačkoli se každému nestává, aby nechal situaci zajít tak daleko, že se sám stane obětí vlastního nepořádku – avšak pokud už k tomu dojde, těmto lidem vzniká procentuálně vyšší šance na nebezpečí úrazu, v katastrofálním případě mohou být ohroženi na životě. Neschopnost vyhodit věci a následné problémy s tím spojené se dotýkají jak společenských, tak i partnerských vztahů. Sběrač nepouští návštěvy dovnitř ve snaze absolutně utajit svoje „bordelářství“, nebo na druhé straně je to právě okolí, které se snaží vyhnout přímému setkání s příbytkem postiženého. Nechtějí v takovém prostoru trávit ani minutu. V případě partnerského vztahu je logické, že člověk „bordelář“ si těžko najde partnera, který by takové podmínky bydlení vydržel. Dalším hlediskem je hygiena. V haldách nepořádku si začnou žít organismy svým vlastním životem, plíseň jakožto zdi, hmyz a hlodavci jakožto lidé. Nejednou vyjžděli hasiči k případům, kdy v hromadě papírů a novin vzplanul oheň. Bohužel není výjimkou ani případ, kdy požár zachvátil celý dům, usmrtil vše včetně majitele, který se nemohl vyprostit ze své pečlivě zabarikádované pevnosti.

4.5 Messies

V angličtině se pro lidi, kteří trpí nutkavých hromaděním, ujal výraz „messies“. Pojmem nutkavé hromadění označujeme přílišné nabytí majetku, který nepoužíváme ani se ho nechceme zbavit, a to i v případě, že dané věci jsou bezcenné, nebezpečné či nehygienické. Nutkavé hromadění zhoršuje pohyblivost a narušuje základní lidské činnosti včetně vaření, uklízení, sprchování a spaní. V 80. letech vznikla na Floridě organizace podobná Anonymním alkoholikům „Messies Anonymous“, jejíž prezidentkou a zakladatelkou je **Sandra Felton**.³² Podle Sandry Felton se dosáhne udržení pořádku za předpokladu splnění 12 základních bodů, jež sestavila právě na pomoc lidem, kteří, stejně jako ona, jsou postiženi syndromem „messies“.

4.6 Koníček

Shromažďování věcí se pro některé lidi stalo koníčkem. Někdo tráví volný čas sportem, jiný prací na zahradě a někdo považuje za aktivní odpočinek právě sběratelství, sbírání či pouhé hromadění. Sbírat se může cokoli a nemusí se to dělat pouze pro sebe. Člověka může naplňovat i to, že objeví určité předměty, o kterých ví, že by se hodily někomu jinému; hraje pak roli jakéhosi spojovatele, prostředníka. Při sbírání, třídění a ukládání můžeme v klidu protřídit myšlenky, odreagovat se, takříkajíc přepnout, ale i vypnout. Může sloužit jako forma sebereflexe, člověk má možnost uniknout do vlastního světa a relaxovat. Sbíráním si člověk může utvářet a definovat vlastní osobnost. Tím, co sbíráme, definujeme sami sebe.

---

³² **Sandra Felton**, americká spisovatelka, autorka 15 knih o tom, jak zavést pořádek a krásu do domu. V roce 1982 založila organizaci Messies Anonymous ve floridském Miami. Dostupné na www.messies.com

„Myslím, že koníčky jsou určitý nadstandard k běžnému životu. Něco, co člověka motivuje k tomu, aby vydržel spokojeně a dlouho žít. Lidé bez zájmů o věci, ti laxnější, kteří žijí jen věcmi běžného každodenního života, umírají dříve než ti, kteří žijí naplno a stihnou k tomu, co musí, ještě něco, co je baví.“³³

4. 7. Prestiž

Hodně sběratelů se najde i mezi zbohatlíky, kteří si svými sbírkami posilují pocit identity, sbírka se pro ně stává zdrojem hodnocení sebe sama. Podléhají vlivu současných trendů a názorům jiných sběratelů, expertů či obchodníků. Je jedno, zda zaměření jejich sbírky se pohybuje ve vysokých cenách, nebo zda právě originalita a kuriozita sbírky určuje jejich významnost. Neustálým rozšiřováním a zušlechťováním své sbírky sběratel obohacuje sám sebe, své vnímání. Navíc úspěchy v konkurenčních bojích s jinými sběrateli dále prohlubují jejich prestiž a sebeúctu.

„Při pozorování sběratelů člověk brzy odhalí jejich neutuchající potřebu dalších akvizic, dokonce snad i hlad po nich. Právě neustálé pátrání představuje klíčový aspekt jejich osobnosti a vychází z mnohem hlubších kořenů. Mění se v tendenci, odvozenou od pocitové vzpomínky na deprivaci, případně ztrátu či zranitelnost, která není okamžitě rozpoznatelná od následné touhy po substituci, úzce spojené s náladovostí a náchylností k depresím.“³⁴

---

³³ PACHMANOVÁ, M. Sběratelství je i v genech. in: PACHMANOVÁ M. *Mít a být. Sběratelství jako kumulace, recyklace a obsese*. Praha: VŠUP, 2008. s. 156

³⁴ MUENSTERBERGER, W. Vášeň aneb neutuchající zdroje sběratelství, in: PACHMANOVÁ, M. *Mít a být*. VŠUP: Praha, 2008. str. 195

4.8 Kluby sběratelů

V roce 1965 byl v Praze založen **Klub sběratelů kuriozit**, který je dnes největším sběratelským klubem u nás. Klub má tisíc členů, kteří se zabývají více než dvěma sty sběratelskými obory. Klub má několik sekcí: Kapesní kalendáříky, modely a figurky, pivní suvenýry, pohlednice a sýrové etikety. Dále jsou v klubu skupiny sběratelů autogramů, čajových obalů a visaček či čepelkových obalů aj. Některé sbírky patří k největším sbírkám na světě jako například sbírka světelných zdrojů, čokoládových obalů, vinných a likérových etiket, obalů ze žvýkaček a další. Podle předsedy klubu sběratelů **Ladislava Liklera**³⁵ bylo v každé době kuriozitou něco jiného. V době, kdy se klub zakládal, bylo největší kuriozitou sbírání pohlednic, známek či zápalkových nálepek.³⁶

Sběratelských klubů je u nás hodně, zaujal mě třeba Klub sběratelů baleného cukru³⁷ se sídlem v Praze, který neoficiálně vznikl již v roce 1997 a má více než 140 členů. V Olomouci sídlí **Klub sběratelů pivních etiket a pivovarských suvenýrů**³⁸, jehož historie sahá až do roku 1967 a jenž má okolo 40 členů. Členy tohoto klubu jsou i moji dva rodinní příslušníci. Michal a František Nantlovi mají doma přes pětadvacet tisíc pivních etiket. Některé z nich pochází už z období první republiky nebo carského Ruska, jiné získali až z dalekých afrických zemí.

---

³⁵ **Ladislav Likler**, rytíř Řádu Camembertu, sběratel sýrových etiket. Tvůrce a správce sbírky LAKTOS Collection.

³⁶ KONÍČKOVÁ, P. Mít něco, co nemá jiný, in: PACHMANOVÁ, M. *Mít a být*. VŠUP: Praha, 2008. str. 143

³⁷ Dostupné na <http://www.ksbcc.cz/index.php>

³⁸ Dostupné na <http://www.kspehana.wz.cz/index.htm>

4.9 Existenční důvody

Ne všichni mají takové štěstí, aby mohli sbíráním zaplňovat svůj volný čas. Někteří lidé nemají na výběr, sběr pro ně představuje zdroj obživy. Do této skupiny patří lidé, kteří se ocitli na dně sociálního žebříčku, lidé bez práce a lidé vyloučení na okraj společnosti. Stávají se sběrateli odpadků, které pro ně znamenají předměty nutné k přežití. V dnešní spotřebitelské době se sběrači odpadků dají považovat za alternativu ke „společnosti na jedno použití“. Kromě toho, že sbírání pro ně představuje zdroj obživy, mohli bychom v tom vidět i jisté environmentální hledisko, neboť sbírání klade důraz na šetrnost, trvanlivost a recyklaci.

Většinu z nás nezajímá, co se s vyhozenými produkty děje dál. Vidíme pouze odjíždět popelářský vůz, který může být, stejně jako popelnice, určen k odvozu plastů, papírů, skla, nápojových kartonů či směsného odpadu. Dále si pak můžeme všimnout lidí, kteří se nahýbají do popelnic a dlouhou tyčí se prohrabávají našimi odpadky v naději, že najdou něco, co by mohli buď oni sami spotřebovat, nebo aspoň prodat ve výkupu železa či v jiných sběrnách. Sběr odpadků pro ně představuje způsob pokrytí primárních potřeb. Měli bychom k nim tedy zaujmout i jiné stanovisko než jen posměch, lítost či soucit, protože i jejich činnosti může mít z dlouhodobého hlediska důležitý dopad na stav životního prostředí.

5 Úklid

Úklid představuje pro každého něco jiného. Pro někoho úklid znamená přirozenou součást dne, díky které funguje domácnost s tím, že jednou za čas provede úklid větší, kompletní. Některé lidi úklid přímo baví, těší se na něj a chvíle strávené úklidem považují za efektivní využití času, při kterém si protřídí myšlenky a protáhnou tělo. Jak jsem uvedla v předchozích kapitolách, existují lidé, pro které je úklid ztělesněné zlo, kterým musí projít. Stále o něm mluví, ale nejsou schopni se do něj pustit a začít uklízet. Připravují se na něj psychicky po dlouhou dobu, nicméně po vydařené práci jsou šťastní. Úklid místnosti, bytu, domu či zahrady bývá spojen i s úklidem psychickým.

5.1 Alternativní proudy

Propojenost mysli a uklizeného domu je základem i pro mnohá alternativní učení, která zajišťují celkovou harmonii lidského bytí. Na Dálném Východě se tradičně dodržuje rituál „**Khaneh takani**“ v překladu Jarní úklid, který uctívají Íránci, Kurdové, Afghánci, Tádžikové, Iráčané i Turci a většina obyvatel centrální Asie. Khaneh takani provádějí před Novým rokem islámského kalendáře, tedy na jaře. Je to víc než jen uklízení. Dva týdny před oslavou dalšího roku každá domácnost dodržuje několik tradic, jako jsou zasetí a vyklíčení pšenice či čočky na znamení dobré úrody, přeskokování ohně či předvídaní budoucnosti. Úklidem se myslí dokonalé vyčištění domu od sklepa až po střechu, přes koberce i postele tak precizně, aby všechno bylo jako nové. Se svítáním přichází nový život a dům musí být vyčištěn a symbolicky důkladně očištěn podobně jako lidské tělo, které musí být umyté a v novém oblečení.³⁹

---

³⁹ Abdolhoseyn Zarrinkoub: The Significance of Now Rouz. *Iran press service*. Dostupné na WWW: <<http://www.iran-press-service.com/ips/articles-2008/march-2008/the-significance-of-now-rouz.shtml>> [vyšlo 17. 3. 2008, cit. 21. 6. 2011].

Důkladný úklid domácnosti před příchodem Nového roku provádějí i v Číně. Číňané věří, že vymetou z domu všechno neštěstí a připraví tak své domácnosti na příchod štěstí. Veškerá košťata jsou však uklizena v předvečer a první den Nového roku, aby štěstí nemohlo být odmeteno pryč. V rámci tradice také obnovují fasádu svých domů, barvu dveří nebo okenních tabulí na červeno. Domy pak zdobí stuhami krepového papíru s krátkými frázemi a dvojveršími o štěstí, bohatství a dlouhověkosti.⁴⁰

5.2 Feng shui

Učení, které se u nás stalo velmi populární a díky kterému údajně docílíme celkové spokojenosti, úspěchu v práci, v lásce a osobním životě, se jmenuje Feng shui (psáno i feng-šuej). Učení Feng shui pochází z Číny, vychází z filozofie tao a z knihy I-t'ing vysvětlující energii vesmíru, reflektuje víru, že nebesa, Země i my sami jsme součástí jednoho systému. Toto učení řeší a interpretuje životní prostředí, energetické vlastnosti protichůdných sil jin a jang a hlavní neviditelnou životní sílu všech živých a neživých věcí — čchi. Celé učení Feng-shui podporuje dobrý tok energie čchi jak v příbytku člověka, tak i v člověku samém. Základním principem je zařídit byt tak, abychom umožnili tomuto neviditelnému čchi proudit správným směrem. Aby čchi a další podporující energie a místa působila pozitivně a žádoucím způsobem, je třeba udělat první a nejdůležitější krok, kterým je úklid. Musíme se zbavit veškerého starého či nenošeného oblečení, darů, které jsme nechtěli, hromad časopisů, starých účtenek, nefunkčních spotřebičů i knih, na které se zbytečně práší. Právě v těchto hromadách nepoužívaných a starých věcí se usazuje negativní energie.

---

⁴⁰ Norbert Vaněk: Čínský (lunární) Nový rok. *Norbert.wz.cz*. Dostupný na WWW: <<http://norbert.wz.cz/cestopisy/cny.php?odkud=/cestopisy/index.php>> [vyšlo 3. 12. 2010, cit. 21. 6. 2011].

„Chaos a zbytečnosti představují stagnující energii a jejich seznam je nekonečný – prasklé žárovky, které neustále zapomínáme vyměnit, mrtvé vosy a spadané listy na okenní římse, zbytky pěny kolem vany, prázdná sklenice od octa, vrzající dveře. Každá taková věc vyžaduje jen minutovou pozornost, ale jejich nahromaděný efekt může po léta měnit tempo a kvalitu našeho života.“⁴¹

Poté, co provedeme úklid, se můžeme pustit do zařizování bytu podle určitých zón, použít symboly, jež odvedou případnou negativní energii způsobenou špatnou orientací bytu či nevhodným postavením místností. Pak už jen můžeme čekat viditelné zlepšení jak v našem osobním, tak společenském životě a zdravotním stavu.

5.3 Reality show

Moderním způsobem, jak se vypořádat s nashromážděným nepořádkem, je v dnešní době i zavolání si party lidí, která si se vším poradí a nekompromisně vyhodí všechno nepotřebné a ještě k tomu prostor vylepší a zabydlí.

Tak tomu bylo i v případě britské reality show, v které dvě extravagantní dámy přijížděly k lidem do domácnosti, s kamerou vše natočily za doprovodu hororové hudby a hrůzou žasnoucích komentářů vše představily divákům. Jednalo se o reality show s názvem **How Clean Is Your House?**⁴², během nichž duo **Aggie MacKenzie** a **Kim Woodburn** navštívilo padesát domácností a uklidilo je. V třicetiminutové show divákům dámy představily opravdu nechutné příklady odporným způsobem žijících lidí, z míst odebraly vzorky do laboratoře, s týmem profesionálních uklízečů se ujaly úklidu a ukázaly tradiční ekologické čisticí techniky. Co způsobí, že lidé žijí v prostředí plném bakterií typu *Escherichia coli*, salmonelózy či stafylokoka? Někteří se

---

⁴¹ HALEOVÁ, G. *Feng-šuej ve vašem domě*. Svojtka & Co. Praha 2003. str. 77

⁴² Show *How Clean Is Your House* se ve Velké Británii vysílala v letech 2003 až 2009.

brání tím, že jejich rodiče byli pedanti na úklid a oni se rozhodli být opakem, jiný účastník pořadu žije sám se svým psem, a tudíž je mu to asi jedno, nebo za to může lenost jako v případě jednoho manželského páru. Čím déle žijí v takovém nepořádku, tím méně jej vnímají, naučili se jej ignorovat. Zůstává jen otázkou, zda radikální uklízací zásah donutí tyto lidi udržovat byt v čistotě, či se to po pár týdnech opět začne opakovat.

Slovenskou verzi tohoto pořadu si nechala patentovat i slovenská televize Joj v roce 2010 a začala ji vysílat letos v březnu pod názvem **Bordelári**⁴³. Hlavním moderátorem pořadu je **Vlado Voštinár**, který se svým týmem objíždí v karavanu slovenské domácnosti. Slovenská verze není oproti té britské tak dramatická a odpuzující, nicméně šokující reakce divák může očekávat. Jedná se hlavně o vyklízení určitých místností, z kterých se po několika letech staly sklady a odkládací prostory. Tým Bordelárů místnosti vyklidí do čtyřiaadvaceti hodin a přetvoří je do obyvatelné podoby, vymaluje a navrhne z nich novou lákavou pracovnu, odpočinkovou místnost či funkční garáž.

Při sledování tohoto pořadu se člověk usmívá, když slyší ta stejná slova, jež slýchává i doma v situacích, ve kterých se někdo chce zbavit něčeho, čeho se druhý absolutně zbavit nechce. Jsou to stejné reakce lidí, jež neustále opakují: „To ne! To je škoda! To se bude hodit! V žádném případě, to mám z dětství!“ Jedná se o místnosti či garáže, v kterých se skladují přesně ty věci, které je nám líto vyhodit, vidíme v nich potenciál budoucího využití, váží se k nim vzpomínky z minulosti a díky naší pevné vazbě k těmto předmětům jsme ochotni obětovat původní účel daných prostor. Garáž původně určená k zaparkování auta, v které není pro auto místo. Místnost vedoucí na balkon, v které nelze otevřít balkonové dveře a sklep určený pro odkládání sezonních věcí, do kterého se nedá vejít.

---

⁴³ Dostupné na <http://www.bordelari.sk>

5.4 Ženská role v domácnosti

Tradičně bývá úklid pokládán za povinnost ženy. Žena – uklízečka, žena, co pere, vaří a stará se o domácnost. Architekt **Bruno Taut** ve své knize *Nové bydlení. Žena jako tvůrce moderní domácnosti*⁴⁴ uvádí příklad, kdy se v novinové inzerci 19. století objevovaly shánky po mladých děvčatech z lepších rodin k utírání prachu, k oprašování. Utírání prachu bylo spojeno s duševním zdravím hospodyně a žena, která neuklízela, byla v této době jednoznačně považována za perverzní. Do konce 19. století byl prach ve společnosti bezpečně zabydlen a jeho sběr byl přirozenou součástí ženského života. Se vzrůstajícím počtem měst, vzkvétajícím průmyslem a novými typy dopravy bylo nesnadné udržet naprostou čistotu v bytě, prach byl všude.

Z tohoto důvodu Taut prosazoval moderní, minimalisticky vyčištěné bydlení. Tato nová architektura se měla vyhnout všem lapačům prachu a moderní žena tak už neměla být tou otrokyní, která utírá doma prach a stará se o domácnost, protože udržet doma naprostou čistotu bez prachu prostě nebylo možné. Žena se měla naučit využívat nové stroje na čištění a odstraňování prachu. Sběr prachu už neměl vykonávat člověk, ale hygienický stroj.

Taut také poukazuje na citovou hodnotu věcí, která hraje mnohdy větší roli než hodnota praktická. Žena, která se snaží vytvořit útulnou domácnost pro sebe i pro manžela, se při tom drží převzatých zvyků, díky nimž se domácnost zdobí obrazy všeho druhu, zrcadla, příkrývky, dečky, záclony, hodiny, fotografie, vzpomínkové předměty a spousta drobností na stojáncích. V touze po nových a modernějších věcech jsou pak manželé nuceni se zbavovat věcí starých. Kdo však najde pokaždé odvalu, aby znova ničil všechny ty drobné předměty, které za dlouhá léta nashromáždil? Jde to velmi těžce, stejně jako se obtížně zbavuje dopisů nebo příležitostných darů,

---

⁴⁴ TAUT, B. *Nové bydlení. Žena jako tvůrce moderní domácnosti*. Praha: Orbis, 1926.

jež mají platit jen pro konkrétní událost, jsou tedy předurčeny ke zničení jakožto věci bezcenné.

Upozorňuje též na krásu, která se dostaví potom, co z bytu vyletí po nejpřísnějším a nejbezohlednějším výběru vše, co není v životě potřebné. Naučit se věci třídit a vyhazovat Bruno Taut považuje za povinnost ženy – matky, která stejně jako učí dítě pravidelné hygieně a každodennímu umývání těla, i to, že by měla naučit dítě i následující přijmout fakt: Neustálým kupováním nových hraček se musí naučit zbavovat těch starých. Odklizení nezbytností nepovažuje za nic jiného než za jinou formu čištění.

6 Umění

Pro někoho symbolizuje odpad konečnou fázi spotřeby, pro jiného je prostředkem obživy a pro dalšího může být učiněným pokladem. I odpad může opět získat svou užitnou, ale také estetickou hodnotu. Nasbíraný materiál je možné dále přetvářet a transformovat. Lidé, co takto odpad využívají, tak reagují na současný trend, kdy vyráběné produkty jsou předem určeny k tomu, aby se rychle opotřebovaly a následně se koupily nové. Narušují tím zaběhnutý spotřební kolotoč, v jehož rámci se věc koupí, užije, vyhodí a koupí se nová. Dalším přetvářením věcí, jež pozbyly svou původní funkci, a obnovou jejich užitné hodnoty či změnou jejího původního účelu řeší problémy etiky a ekologie.

6.1 Garbage design

Transformací a přetvářením se zabývá právě garbage design, který vychází ze sbírání předmětů každodenní potřeby, jež už ztratily svou původní funkci. S garbage designem se můžeme setkat jak na amatérské, tak i na profesionální úrovni. Profesionální designéři účelně sbírají průmyslový odpadový materiál, jehož specifické funkce využívají. Lákavé je další zpracování všudypřítomných reklamních bannerů. Jejich nepromokavost a silná odolnost se využívá v interiérovém i exteriérovém designu nábytku, sedacích pytlích či závěsných houpačkách. Ze zbytků použitých reklamních bannerů se šijí dámské i pánské tašky, které jsou okouzující svou originalitou, nápaditostí a trvanlivostí.⁴⁵

Každý umělec nakládá s nalezenými či odpadovými materiály jinak. Většina umělců využívá odpad k objektové a sochařské tvorbě. Pracují

---

⁴⁵ **Karin Toopová**, majitelka značky TOOP, designérka, módní návrhářka. Její značka TOOP vytváří interiérové, exteriérové i módní doplňky ze zbytků reklamních bannerů, zaměřuje se na ekologické řešení výroby svých produktů. Tašky jsou opatřeny posuvným bezpečnostním pásem z aut, který slouží jako zapínání. Firma TOOP sídlí v Hranicích na Moravě.
<http://www.toop.cz/uvod.aspx>

s prostorem, předmět staví na odív a staví jej do jiného kontextu s dalšími odpadky, s dalšími nalezenými materiály. V této kapitole se budu věnovat porovnání v přístupu k nalezeným předmětům.

6.2 Objektová tvorba

6.2.1 Věra Janoušková

Pro sochařskou a objektovou tvorbu využila nalezené materiály česká umělkyně, která se sama nazývala „smetištní sochařkou“, propagátorka českých skládek a zástupkyně starší generace umělců, zakladatelka umělecké skupiny UB 12 **Věra Janoušková**⁴⁶. Skládky a smetiště se pro ni staly zdrojem materiálu, sbírala především kovy a nejrůznější zbytky z kuchyňského nářadí, automobilů či plotů. V každém kousku viděla část budoucího objektu. Své sochy svářela z nalezených zbytků kovu, zdobila je technikou smaltu či pomalovávala.

6.2.2 František Skála

Mezi umělce, kteří nalezené materiály využívají k trojrozměrným dílům, jistě patří i jeden ze zakládajících členů skupiny Tvrdohlaví, malíř, sochař, ilustrátor a hudebník a laureát ceny Jindřicha Chalupického **František Skála**⁴⁷. Umělec, jenž dokáže zaujmout na první pohled svou extrovertní vizáží a stylovými oblečky podtrhnutými svým netradičním knírkem ve stylu sňatkového podvodníka. Během svých cest sbírá kusy dřev, nejrůznější artefakty, pro které se nebrání ani sáhnout do popelnice, pokud jej uvnitř něco zaujme. Jeho chování podporuje i jeho rodina, která mu taky občas

---

⁴⁶ **Věra Janoušková** (1922–2010), akademická sochařka, zakladatelka skupiny UB 12, členka Umělecké besedy.

⁴⁷ **František Skála** (1956), Cena Jindřicha Chalupického v roce 1991, Galerie Václava Špály.

přinese netradiční úlovek. V objektech Františka Skály se objevují přírodniny, zbytky elektroniky, exotické koberce i kryty střešních sirén.⁴⁸

6.2.3 Arman

Arman⁴⁹ bývá považován za zakladatele nového uměleckého hnutí Nouveaux Réalistes, neorealismu. Dílo tohoto francouzského malíře a sochaře následuje dadaistický princip povýšení objektů a předmětů každodenní potřeby na umělecké objekty. Ve svých asamblážích používal nejrůznější materiál jako víčka od lahví, stříkačky, hodinky, malířské štětce či igelitové pytle. Ke svým asamblážím přistupoval jak formou seskupení několika stejných předmětů, tak jejich mixováním, lámáním a novým spojováním. Svým dílem poukazuje zejména na konzumní společnost.

6.2.4 Tony Cragg

Britský sochař **Tony Cragg**⁵⁰ ve své dřívější tvorbě vycházel z nalezených materiálů. Odpad vyhozený z lodí, jeho plovoucí zbytky sbíral a následně přetvářel do obřích krychlí. Shromažďoval kusy nejrůznějších plastových předmětů, které roztrídil podle barev a podle barevného spektra poskládal do tvaru několikametrových obdélníků. Následně začal nalezené barevné předměty lepit na stěny ve tvarech napodobujících lahve, lidi či zrcadlově obrácený půdorys Velké Británie. Ve svých pracích řeší otázku ekologie, vztah člověka k přírodě či reaguje na ekonomické problémy.

---

⁴⁸ Rozhovor s Petrem Volfem: Věci mají duši. Dostupný na WWW:

<<http://www.jedinak.cz/stranky/txtskala.html>> [nedatováno, cit. 21. 6. 2011].

⁴⁹ **Arman** (1928–2005), celým jménem Armand Pierre Fernandez, pak Armand Pierre Arman.

⁵⁰ **Tony Cragg** (1949), britský sochař, který v současné době žije v Německu, v roce 1988 vítěz Turnerovy ceny.

6.3 Plošná tvorba

6.3.1 Běla Kolářová

Předměty denní potřeby a odpadové materiály využívají někteří umělci i pro plošnou tvorbu. Českou představitelkou tohoto typu tvorby je **Běla Kolářová**⁵¹ (1923–2010), česká fotografka a výtvarnice. Z počátku experimentovala s médiem fotografie, přičemž fotografovala banální předměty a jejich fragmenty, které následně skládala do geometrických rastrů. Od fotografie se přesunula k tvorbě geometrických asambláží, v nichž lze cítit prvek ženskosti. Asambláže vytvářela z předmětů typických pro ženský svět, z patentek, sponek, korálků, ale i z obyčejných předmětů jako sirky, háčky, žiletky či kancelářské sponky. Od poloviny sedmdesátých let vytvářela rozměrné kresby pomocí ženských líčidel, rtěnky a tělesných doteků.

6.3.2 Vladimír Boudník

Pro svou grafickou tvorbu používal odpadový materiál z fabriky představitel uměleckého směru zvaného explosionismus **Vladimír Boudník**⁵². Jakožto nástrojař a dílenský rýsovač měl snadný přístup k tomuto materiálu a jeho zaručený dostatek. Svě strukturální grafiky vytvářel velmi energickým způsobem, při tvorbě matric používal fyzické síly, mlátil do nich kladivy, vrstvil, svářel, provrtával či jinak obnažoval a narušoval, vlepoval do nich kusy provázků, písek a zbytky látek. Vladimír Boudník bývá považován za přímého předchůdce akčního umění u nás.

---

⁵¹ **Běla Kolářová** (1923–2010), česká výtvarnice

⁵² **Vladimír Boudník** (1924–1968), umělec samouk, jeho život legendarizoval Bohumi Hrabal v knize *Něžný Barbar*. Boudník předčasně ukončil svůj život oběšením na klíce u dveří.

6.3.3 Kateřina Štenclová

Další česká výtvarnice, která netradičně využívá prvku recyklace ve své tvorbě, je **Kateřina Štenclová**⁵³. Štenclová ve svých malbách začala používat igelit jako podkladový materiál asi od roku 2007. Této tvorbě předcházela minimalistická malba na plátně, kterou postupně začala kombinovat s průhledným igelitem. Minimalistický výraz se tak posouvá do abstraktní roviny, kdy technikou podobnou drippingu postupně zakrývá igelit napnutý na rámu a nahrazující plátno.

6.4 Petr Nikl

Ještě jinak pracuje s nalezenými či starými předměty současný vizuální umělec, hudebník a divadelník **Petr Nikl**⁵⁴. Při svých audiovizuálních vystoupeních používá nalezené předměty kuriózních tvarů, staré hračky či kuchyňské nádobí a využívá jejich optické, zvukové a jiné vlastnosti, jež prezentuje divákům nejrůznějšími alternativními způsoby. Sběr těchto předmětů pro něj představuje zdroj zejména pro divadelní tvorbu, ale i pro hudební představení. Všimá si zvuků, které vydávají, pomocí prosvěcování využívá jejich vizuální stránku a vytváří prostorové kresby. Poukazuje tak na jejich neobvyklé vlastnosti, na další rovinu jejich vnímání. Oproti jiným současným hudebním skupinám složených z řad výtvarníků, jako jsou Hugo a Zoe, To žluté co máte na kalhotkách či Schwarzprior, kteří využívají hudební prvek elektronických game boyů a joysticků, Nikl pracuje s klasickými hračkami svého dětství, jejichž zvukové efekty nebyly nosným prvkem. Nikl se díky svému přístupu k práci s nalezeným materiálem ocitá mimo dělení na plošnou či objektovou tvorbu a zastává tak pozici někde na hranici.

---

⁵³ **Kateřina Štenclová** (1959) vystudovala AVU v Praze, kde v současné době žije a tvoří.

⁵⁴ **Petr Nikl** (1960), jeden ze zakladatelů skupiny Trdohlaví, laureát Ceny Jindřicha Chalupického v roce 1995.

6.5 PET-ART Veroniky Richterové

Za další českou zástupkyni pracující v duchu garbage designu považují **Veroniku Richterovou**⁵⁵, která propaguje zejména styl PET-ART. Pet lahev představuje hlavním médiem její tvorby. PET-ART využívá jak pro interiérový design (jak tomu je v případě zrcadel, které ozvláštňuje PET dekorem, ale i ve výrobě nových lustrů a stínítek čistě jen z plastu), tak i pro objektovou tvorbu. Objekty napodobující sadu zavařovaček, květinová aranžmá, plastiky zvířat a rostlin jsou instalovány v přírodě i v galeriích.

6.6 Britský design Stuarta Haygartha

Britský designér **Stuart Haygarth**⁵⁶ tvoří nápadité a vznešené doplňky do bytu. Své luxusní lampy vytváří z neobvyklých materiálů a inspiraci nalézá i za volantem, při dlouhém čekání v kolonách aut, jak tomu bylo v případě lamp vzniklých ze zadních a obrysových světel automobilů. Jiné běžně používané věci povyšuje na skvostné kousky tak, že jeho další lampy jsou vyrobeny z dioptrických brýlí či různých plastových a skleněných objektů, hraček a nádobíček. Řadí se tak mezi tvůrce garbage designu, kteří recyklací předmětů vytváří nově použitelné věci, čímž je dává do oběhu a následně je staví do spotřebitelské roviny.

6.7 Do It Yourself

Fenoménem dnešní doby se stal pojem DIY: Do It Yourself, tedy: „udělej si sám“. V rámci tvorby DIY člověk vytváří sám určité doplňky, předměty a věci. Pod tento pojem spadají činnosti jako šití oblečení, sestavování a výroba nábytku, strojů, tvorba šperků či sestavení si vlastního počítače. Dříve tento

---

⁵⁵ **Veronika Richterová** (1964), vystudovala VŠUP v Praze ateliér monumentální malby, od roku 2004 se věnuje zejména PET-ARTu, fotografování a autorským knihám.

⁵⁶ **Stuart Haygarth** (1966 UK), britský designér, viz. <http://www.stuarthaygarth.com/>

způsob práce využívali lidé trpící nedostatkem financí či materiálů, museli si vše vyrobit sami. V dnešní době důvodem žít ve stylu DIY může být stejný, tedy nedostatek financí, může to být i jakási forma protestu a nesouhlasu s konzumním životním stylem, kdy každá domácnost je vybavená podobně vypadajícím nábytkem, lidé nakupují oblečení stejné značky a situace, kdy potkám někoho ve stejném kabátu je zcela běžná. Motivací udělat si věci sám může být i radost z vytváření si něčeho vlastního, spotřebovat nahromaděný materiál a potřeba žít jak ekonomicky, tak ekologicky. Vyzkoušet si nové věci, napsat román, vydat knihu, založit kapelu, vytvořit webovou stránku či uspořádat výstavu doma místo v galerii. Může to být i touha žen vymanit se z tradičních genderových rolí, naučit se ovládat domácnost bez závislosti na muži, ale stejně tak i touha mužů umět vyžehlit a zašít oblečení, vyprat či uvařit. DIY kultura umožňuje každému dělat cokoli, co chce, může hrát v kapele, být dýdžejem, natočit nezávislý film, založit nahrávací společnost nebo alternativní časopis nebo cokoli jiného - a v tom je DIY kultura revoluční, je atraktivní pro každého. Kultura DIY se tak staví do jakési opozice proti zábavnímu průmyslu.

U nás se již sedmým rokem koná DIY Karneval⁵⁷, jehož organizátoři jsou lidé ze skupiny freetekno. Účastníci karnevalu každoročně oslavují kreativní sebevyjádření a svobodu, upozorňují také na problémy současné společnosti. Na fenomén DIY upozornila i designérská dvojice **Adam Tureček** a **Kristina Ambrozová**⁵⁸, kdy v rámci své výstavy Do It Yourself⁵⁹ nabízí občanům zadarmo stáhnout z jejich webových stránek návody na výrobu designových výrobků a poukazují tak na možnost přetváření věcí, které mají lidé doma.

Fenomén DIY představuje jeden ze způsobů, jak efektivně využít nahromaděné předměty z půdy či ze sklepů. Může být i výmluvou, pro

---

⁵⁷ Dostupné na <http://diy.freetekno.cz/>

⁵⁸ **Adam Tureček** (1975) a **Kristina Ambrozová** (1981), vystudovali VŠUP v Praze, v roce 2008 založili studio AAKKforever cooperate

⁵⁹ Výstava DO IT YOURSELF, Vernon projekt, Heřmanova 12, Praha 7. Od 10. 12. do 29. 11. 2010.

hromadiče, kteří skladují věci za účelem budoucího využití. Na rozdíl od běžných hromadičů, hromadiči kultury DIY své nasbírané předměty opravdu využijí a přetvoří.

6.8 Recycle art

Dalším fenoménem nesoucím se ve stejném duchu jako garbage design a DIY by se dal nazvat recycle art. Recycle art poukazuje na možnost věci recyklovat a to i v uměleckém duchu. Pod názvem Recycle art vzniklo několik festivalů propagujících ekologii a recyklaci propojenou s uměním. V americkém Santa Fe se od konce devadesátých let každoročně koná Recycle Santa Fe Art Festival⁶⁰. K založení toho festivalu přispěla i americká umělkyně a návrhářka **Nancy Judd**, která ve své módní kolekci Recycle Runway využívá předměty určené k recyklaci. Oděvy šije z plechovek, koktejlových deštníčků, novin či plastových uzávěrů lahví atd.

Ve Washingtonu se koná už deset let Recycled Art and Fashion Show⁶¹ a v Německu se konaly tři ročníky RestCycling Art Festivalu⁶² (v Berlíně v letech 2002 až 2006). V rámci těchto festivalů tak mají hlavně domácí sběrači možnost předvést své výtvořky a každoročně se jim tak naskýtá možnost přetvořené věci vystavit a třeba i prodat.

---

⁶⁰ V roce 1999 jej založili Mark Dabelstein and Joe Buffalo Nickels.

<http://www.recyclesantafe.org>

⁶¹ Dostupné na <http://www.re-store.org/>

⁶² RestCycling Art Festival Berlin. Dostupné na <http://www.restcyclingart.com>

7 Pedagogická část

Během své praxe na Základní umělecké škole Miloslava Stibora v Olomouci jsem realizovala s žáky dva úkoly spojené s mou diplomovou prací. Pro svůj projekt jsem si vybrala skupinu žáků ve věku 14 až 19 let. V prvním úkolu žáci řešili zadání na téma vnitřní autoportrét, k čemuž jsem jim do třídy donesla zbytky nejrůznějšího materiálu.

V druhém úkolu jsem jim zprostředkovala techniku kresby z jiného úhlu, než jak ji znají, tedy výhradně určenou ke studijní kresbě či jako přípravnou skicu pro další techniky. Představila jsem jim kresbu jako výslednou techniku, tedy že práce v této technice může být volná a expresivní, a spojila jsem ji s tématem vnitřního prostoru.

7.1 Vnitřní autoportrét

7.1.1 Vstupní evokace

Úvodem jsem žáky přiměla k zamyšlení se nad vnímáním sebe sama. Každý člověk má několik vrstev, má vnější masku, kterou nasazuje každý den, třeba při jednání s lidmi, kteří nám nejsou blízcí. Druhou vrstvu můžeme ukazovat našim přátelům, známým. Další naše vrstva se dostává na povrch při činnostech, které nás baví: mohou to být hry, sport, výtvarná činnost a jiné. Jinak nás znají rodiče a jinak kamarádi. Každý má však skrytou vrstvu, kterou si nechává jen sám pro sebe, jsou to jejich pocity, tajemství, skryté myšlenky. Lidé se dělí na extroverty či introverty, flegmatiky, sangviniky, melancholiky či choleriky. Někdo je více náladový, jiný zase velmi citlivý, někdo více otevřený k lidem.

Tento úkol jsem připravila pro skupinu mladých lidí, kteří buď procházejí, nebo již prošli pubertou, mnozí řešili přechod na novou školu nebo se ocitli ve věku, kdy se mají rozhodnout o volbě budoucího povolání. Tak

či onak si procházejí pro ně náročným obdobím – a tímto úkolem mohou reflektovat své pocity.

Ukázala jsem jim ukázky díla **Adrieny Šimotové**⁶³, její způsob práce s papírem, že autoportrét nemusí být vždy jen nakreslený na papíře, ale papír se dá vrstvit, trhat, deformovat či jinak destruovat. Nabídla jsem jim nejrůznější materiál pro práci, materiál, který se nachází v každé domácnosti, igelitové tašky, alobal, přírodniny, špejle, krepový papír, staré negativy, časopisy, kusy barevných papírů, korálky a další, poukázala jsem na možnosti jejich použití jiným neobvyklým způsobem.

7.1.2 Průběh práce

Studenti si vybírali z hromady materiálů, bylo vidět, že nad daným úkolem velmi přemýšlí. Když slyšeli, že budou dělat autoportrét, jen znuděně zvedli obočí a smířili se s tím, že budou dělat to, co už prováděli tolikrát. Jakmile jsem jim začala vyprávět více o zadaném úkolu, bylo vidět, že je tento nápad zaujal, protože se s ničím podobným údajně zatím nesetkali.

Ke svým vnitřním autoportrétům přistupoval každý jinak, většina šla však více do prostoru, než jsem původně čekala. Objevovaly se objekty více organické, jiné zase spíše geometrické, jednoduché a čisté. Jedna studentka otiskla svou tvář do alobalu a vytvořila tak opravdovou masku. Zajímavé bylo i použití pohybového prvku v některých objektech. Autorka zavěsila doprostřed objektu plod ze stromu nebo naopak jiná studentka zavěsila pohybující se předmět z vnější strany. Nechybělo obalování tenkými sáčky a využití prvku obmotávání ani poukázání na haptické vlastnosti materiálů.

---

⁶³ **Adriena Šimotová** (1926), česká výtvarnice, členka umělecké skupiny UB 12 a G7, ve své tvorbě pracuje převážně s médiem papíru, zapojuje do tvorby celé tělo.

7.1.3 Závěrečná reflexe

Před koncem hodiny se hotové objekty poskládaly na jedno místo a následovala diskuse. Protože to bylo téma velmi intimní a někomu dělalo problémy o své práci mluvit před ostatními, respektovala jsem jejich postoj. Ti, kteří chtěli, vysvětlili ostatním, co dané věci znamenají, co se tím pokusili vyjádřit, a když někomu nebylo něco jasné, zeptali se. Celkově jsem ohodnotila jejich práci, pochválila jsem díla, která mě nejvíc zaujala a ocenila jsem originální přístup všech studentů.

Měla jsem štěstí, že kolektiv třídy se skládal ze studentů, kteří se znají již dlouho a jejichž třídní klima bylo velmi příjemné. Překvapilo mne, že se studenti s nadšením pustili do práce, bylo vidět, že relaxační práci potřebovali. Některé výsledné objekty nebyly zvládnuty pořádně technicky, nicméně u podobného druhu práce to nebylo nutné. Ve stylu práce Do It Yourself využili nepotřebný materiál a přetvořili jej vlastním způsobem. Vyjádřili své vnitřní pocity a převedly je do prostorových objektů.

7.2 Vnitřní prostor

7.2.1 Představení tématu

Pro tento úkol jsme si vybrala opět stejnou skupinu studentů jako pro úkol předešlý. Na začátku hodiny jsem žáky seznámila s tématem hodiny. Povídali jsme si o vnímání prostoru, v kterém se nacházíme, o tom, že i běžný prostor se může stát inspirací pro tvorbu. Přiměla jsem je, aby se začali dívat okolo sebe, hledali nejrůznější zákoutí, rytmus v prostoru a zajímavá zátíší, která jsou vytvořena postavením nábytku, architekturou či zaneřáděnými kouty plnými nahromaděného materiálu. Přestavila jsem jim ukázky díla

Giorgia Morandiho⁶⁴, jehož celoživotním tématem práce se stalo nejen zátiší, ale i technika kresby, ke které přistupoval zcela neobvyklým způsobem. Jako pomůcku pro hledání správného pohledu jsem žákům dala zrcadla, s nimiž chodili po třídě a vnímali již velmi známý prostor jiným – opačným způsobem.

7.2.2 Charakteristika práce

Tento úkol byl spíše odpočinkový, na uvolnění rukopisu a zápěstí. Zvolila jsem techniku kresby tuší a perem, které se většina žáků bojí. Považují ji za velmi precizní techniku a peru se vyhýbají, seč můžou. Ukázala jsem jim, že se pera a tuše nemusí bát, že náhodné kaňky nemusí retušovat a nemusí se bát na pero přitlačit a „pořádně si zaškrábat“.

Žáci si tento způsob práce velmi oblíbili a výsledná díla hodnotili kladně. Uvědomili si, že kresba nemusí sloužit pouze jako přípravná skica, ale že může existovat i sama o sobě jako hlavní médium. Naučili se více vnímat vnitřní prostor prostředí, v kterém se běžně nacházejí, a chápat jej jako možnou formu inspirace.

Zadání tohoto úkolu jsme vyzkoušela u dvou skupin studentů. Bylo zajímavé pozorovat rozdíly v přístupu obou skupin. Potvrdilo se mi, že ne vždy se nápad ujme u všech a že záleží na konkrétním kolektivu. Při zadávání úkolu druhé skupině jsem se snažila lépe vystihnout hlavní myšlenku, takže i to se odrazilo v podání lepšího výkonu u studentů.

---

⁶⁴ **Giorgio Morandi** (1890 –1964), italský malíř a grafik, celý svůj život maloval a kreslil zátiší, převážně lahve.

Závěr

V diplomové práci poukazuji problematiku hromadění nepotřebných předmětů v domácnostech. Vycházím z vlastní zkušenosti a snahy neskladovat nepotřebné předměty. Zaměřuji se na vlastní rodinu, v které má skladování věcí dlouhou tradici. Dávám na odiv chování, jež se mnozí lidé snaží skrývat. V předmětech, které si lidé schovávají, spatřuji velký význam. Vytváří mi lidské vnitřní portréty a zamýšlím se nad možnými příběhy, které se k daným předmětům váží. Tyto předměty pro mě symbolizují vnitřní prostor člověka.

V teoretické části se snažím přijít na to, proč lidé obecně tíhnou ke sběračství a vysvětluji několik možných důvodů. Popisuji možnosti nakládání s majetkem u amerických indiánů a jejich potlačové rituály, které by pro mnohé lidi mohly být inspirací či návodem jak skoncovat se svou nasbíranou hromadou. Díky svému prvotnému projektu, kdy jsem všechny své věci sepsala do inventáře, jsem si uvědomila, že původní přesvědčení o neschopnosti něco z nich vyhodit se změnilo a dnes už na většině věcí tak nelpím. Věci nám evokují vzpomínky a jejich třídění a vyhazování je jako rozhodování se o tom, kterých vzpomínek jsme ochotni se vzdát.

Během mého literárního bádání jsem přicházela na další teorie související s problematikou sběračství. Za nejvíc přínosnou považuji knihu od Martiny Pachmanové, která obsahuje několik esejí od různých autorů a především překlady částí knih světových sociologů jako jsou Russell W. Belk, Jean Baudrillard či Werner Muensterberger. Česká vydání jejich knih zatím nejsou a ta originální jsou u nás těžko dostupná. Zaujala mne kniha Vladimíra Boreckého o kutilství a kniha od Bruno Tauta popisující ženy 19. století.

Díky se diplomové práci jsem si uvědomila, jak velké možnosti fenomén hromadění skýtá pro umělecké využití. Zvolila jsem si formu kresebných záznamů v kombinaci se skutečnými věcmi, jež členové rodiny skladují. Představuji svou rodinu (i sebe) a odhaluji jejich skryté vlastnosti a vzpomínky.

ANOTACE / ANNOTATION

Autor / Author:

Bc. Monika Beková

Název / Title of thesis

Vnitřní prostor / The Inner space

Katedra, univerzita / Department, University:

Katedra výtvarné výchovy, Univerzita Palackého v Olomouci
Department of Art Education, Palacky University in Olomouc

Vedoucí práce / Supervisor:

Mgr. et. MgA Jan Krtička

Rok obhajoby / Graduation year

2011

Počet znaků / Number of characters:

85 904

Jazyk práce / Language of work

Český / Czech

Klíčová slova / Keywords:

hromadění, sběračství, sbírání, kresba, rodina, předměty, DIY, kutilství,
garbage design, PET-ART, potlač, messies, ekologie, obsedantně-kompulzivní
porucha

Hoarding, Gathering, Collection, Drawing, Objects, Things, Do It Yourself, Garbage Design, PET-ART, Potlatch, Messies, Ecology, Obsessive Compulsive Disorder

Resumé/Summary

Diplomová práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část se zabývá fenoménem hromadění věcí. Popisuje členy rodiny a předměty jejich sbírání. Zaměřuje se na rituální chování amerických indiánů, rituál potlač. Z psychologického hlediska zkoumá důvody, které lidi ke sbírání a hromadění věcí vedou. Poukazuje na možnosti dalšího využití předmětů v rámci stylu garbage designu, kultury DIY či recycle artu a představuje některé umělce, kteří ke své tvorbě využívají odpadový materiál. Praktická část se dělí do dvou okruhů. V první popisují vlastní způsob práce, v jehož rámci vytvářím cyklus kreseb, který propojuji s reálnými předměty. Druhý okruh popisuje možnosti využití fenoménu sběračství v pedagogické praxi.

The thesis consists of two parts. The theoretical part deals with the phenomenon of gathering things. It describes family members and the subjects they collect. It focuses on the ritual behaviour of Native Americans, especially on the ritual called potlatch. From the psychological point of view, the thesis analysis reasons that people lead to collecting and gathering of things. It highlights the possibilities of another usage of things in the style of garbage design, culture of DIY, or a recycle art. There are also presented some artists who use waste material. The practical part has two sections. The first contains the description of procedure; and consists of a cycle of drawings which I combine with objects. The second section describes the possibilities of utilization the phenomenon of gathering in education.

Seznam obrázků

- Obr. 1, 2 Maminčiny kameny - kresba pastelkami a tužkou.
- Obr. 3 Hromada kosmetiky
- Obr. 4 Tátova autíčka
- Obr. 5, 6 Dívám se na sebe, Inventář, 2011
- Obr. 7 Věra Janoušková, Barevná socha, smaltovaný plech, 197 cm, 1985
- Obr. 8 Věra Janoušková, Šedá postava, osinkocement a smaltovaný plech, 128 cm, 1965
- Obr. 9 Arman, Poubelle des enfants, 80x60x10 cm, 1960
- Obr. 10 Arman, Petits dechtes bourgeois, 60x40x15cm, 1959
- Obr. 11 Arman, Bez názvu, 1972
- Obr. 12 Tony Cragg, Stack, různý materiál, 200x200x200 cm, 1975
- Obr. 13 Tony Cragg, Newton´s Tones, nalezený plast, 138x500 cm, 1982
- Obr. 14 Běla Kolářová, Životopis jedné patentky, 1982
- Obr. 15 Běla Kolářová, Smotky hnedých vlasů. 1980
- Obr. 16 Vladimír Boudník, Magnetický vějíř, 25x35cm, nedatováno.
- Obr. 17 Vladimír Boudník, Aktivní grafika, 1959
- Obr. 18 Kateřina Štenclová, Igelit s růžovým čtvercem, 110x130 cm, 2009.
- Obr. 19 Kateřina Štenclová, Divoký igelit, 160x95 cm, 2008
- Obr. 20 Petr Nikl, instalace v rámci výstavy Danubiana, Bratislava, 2010
- Obr. 21 Petr Nikl, Flip, 220x220x220cm, 2002
- Obr. 22 Veronika Richterová, menu, 29 cm, 2004
- Obr. 23 Veronika Richterová, Benátské zrcadlo, 67 cm, 2006
- Obr. 24 Veronika Richterová, Kompoty, 60 cm, 2004
- Obr. 25 Veronika Richterová, Svícen, 93 cm, 2004
- Obr. 26 Veronika Richterová, Stínítko II., 32 cm, 2011
- Obr. 27 Nancy Judd, Aluminium drop dress, 2004
- Obr. 28 Nancy Judd, detail obr. 26
- Obr. 29 Stuart Haygarth, Spectacle, 2006

Obr. 30 Stuart haygarth, Tail light, 2007

Obr. 31 Stuart Haygarth, Tide, 2004

Obr. 32 Stuart Haygarth, Optical, 2007

Obr. 33–38 Pedagogická praxe, Vnitřní autoportrét, 2010

Obr. 39–42 Pedagogická praxe, Vnitřní prostor, 2010

Bibliografie

BENEDICTOVÁ, R. *Vzorce kultury*. Praha: Argo, 1999. ISBN: 80-7203-212-7

BORECKÝ, V. *Imaginace a kultura*. Karolinum: Praha, 1996. ISBN: 80-7184-162-5

BRUVLÍK, P. *Adriena Šimotová – Tvář / Face*. Kant: Bratislava, 2003. ISBN: 80-86217-70-1

HALEOVÁ, G. *Feng-šuej ve vašem domě*. Svojtka & Co. Praha 2003. ISBN: 80-7237-698-5

HUIZINGA, J. *Homo ludens: o původu kultury ve hře*. Dauphin: Praha, 2000. ISBN: 80-7272-020-1

JANOUSHKOVÁ, V. *Věra Janoušková – Já to dělám takhle*. Torst: Praha, 2001. ISBN: 80-7215-162-2

LÉVI-STRAUSS, C. *Myšlení přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN: 80-901842-9-4

MAUSS, M. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN: 80-85850-77-X

PACHMANOVÁ, M. *Mít a být. Sběratelství jako kumulace, recyklace a obsese*. VŠUP: Praha, 2008. ISBN: 978-80-86863-25-2

PIJOAN, J. *Dějiny umění*, Praha: Odeon, 1997. ISBN: 80-7176-765-4

PRAŠKO, J., PRAŠKOVÁ, H. *Obsedatně-kompulzivní porucha a jak ji zvládat*. Praha: Galén, 2008. ISBN: 978-80-7262-531-4

SIBLÍK, J. *Giorgio Morandi*. Státní nakl. krásné lit.: Praha, 1965. ISBN: neuvedeno

SOUKUP, V. *Dějiny antropologie*. Praha: Karolinum 2004. 80-246-0337-3

TAUT, B. *Nové bydlení. Žena jako tvůrce moderní domácnosti*. Praha: Orbis, 1926. ISBN: neuvedeno

TOO, L. *Feng šuej pro život*. Ikar: Praha, 2001. ISBN: 80-7202-941-X

TŘEŠTÍK, M. *Umění sbírat umění*. Praha: Gasset, 2010. ISBN: 978-80-87079-09-6

VOLF, P. *František Skála: Sklizeň 1980–2004*. BB art: Praha, 2005. ISBN: 80-7341-569-0

Prameny

<http://www.ksbc.cz/index.php>
<http://www.messiemothers.com/>
<http://www.jedinak.cz/stranky/txtskala.html>
<http://www.ct24.cz/>
<http://pardubice.idnes.cz/>
<http://bydleni.idnes.cz/>
<http://www.kspehana.wz.cz/index.htm>
<http://www.iran-press-service.com/>
<http://norbert.wz.cz/>
<http://www.bordelari.sk>
<http://www.toop.cz/>
<http://diy.freetekno.cz/>
<http://www.recyclesantafe.org/>
<http://www.re-store.org/>
<http://www.restcyclingart.com>
<http://www.armanstudio.com/>
<http://artlist.cz/?id=3373>
<http://www.stuarthaygarth.com/>
<http://www.veronikarichterova.com/>
<http://www.artbohemia.cz/>
<http://www.think.cz/>
<http://www.stenclova.com/>
<http://recyclerunway.com/>
<http://www.petraherotova.com/>
<http://www.designerhk.com/>

Obrazová příloha:

Obr. 1, 2 Maminčiny kameny - kresba pastelkami a tužkou

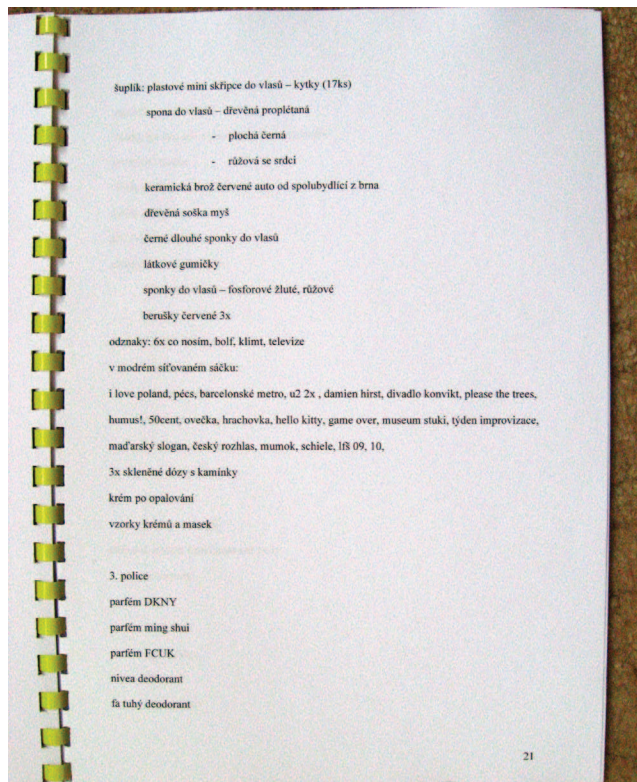
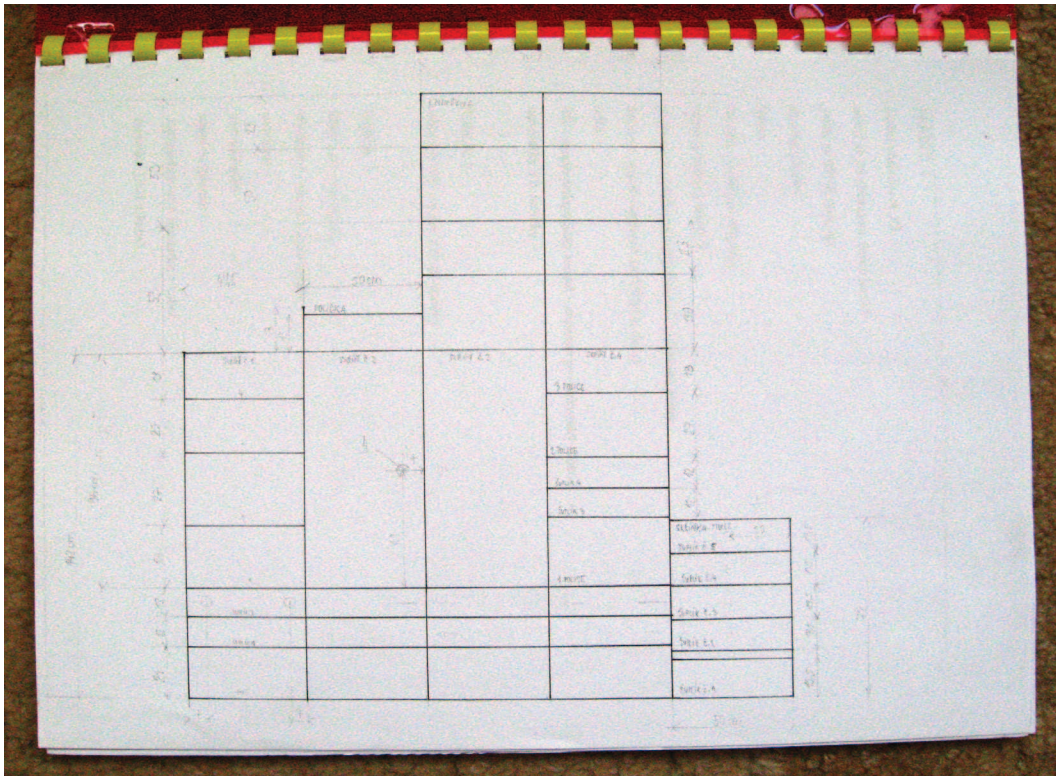

Obr. 3 Hromada kosmetiky

Obr. 4 Tátova autíčka

Obr. 5, 6 Dívám se na sebe, Inventář, 2011

Obr. 7 Věra Janoušková, Barevná socha, smaltovaný plech, 197 cm, 1985

Obr. 8 Věra Janoušková, Šedá postava, osinkocement a smalt. plech, 128 cm, 1965

Obr. 9 Arman, Poubelle des enfants, 80x60x10 cm, 1960
Obr. 10 Arman, Petits déchets bourgeois, 60x40x15cm, 1959
Obr. 11 Arman, Bez názvu, 1972

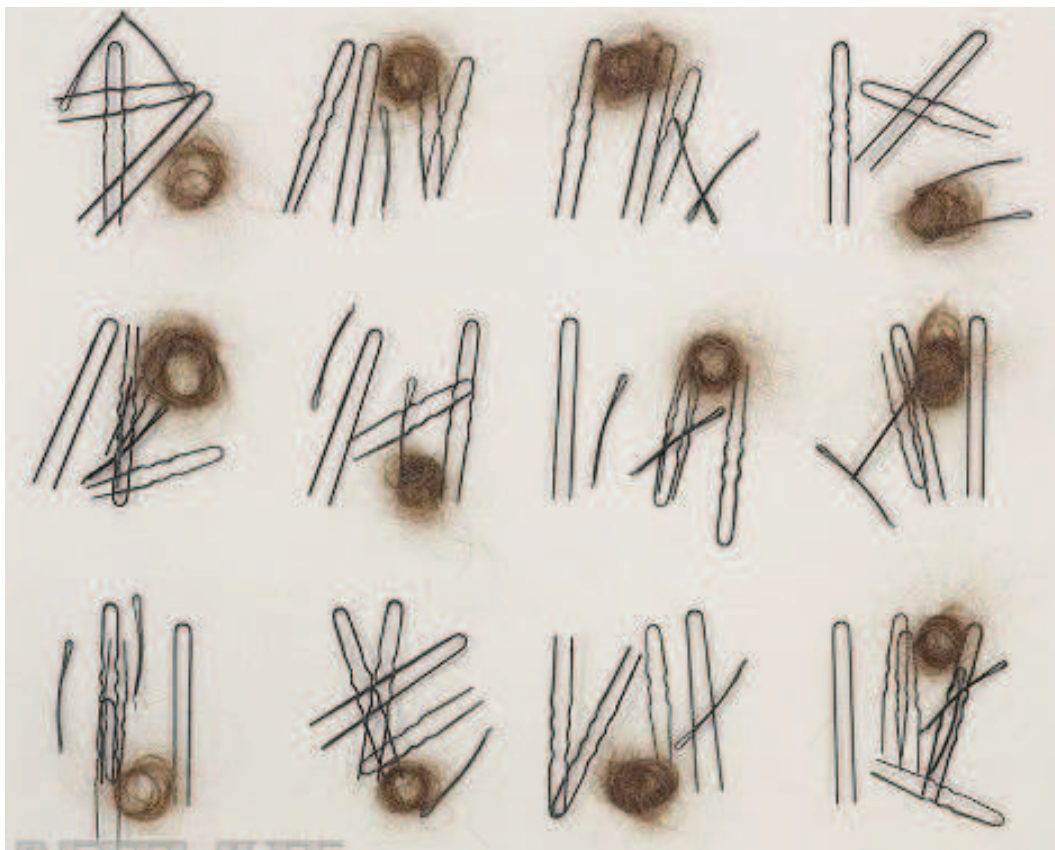
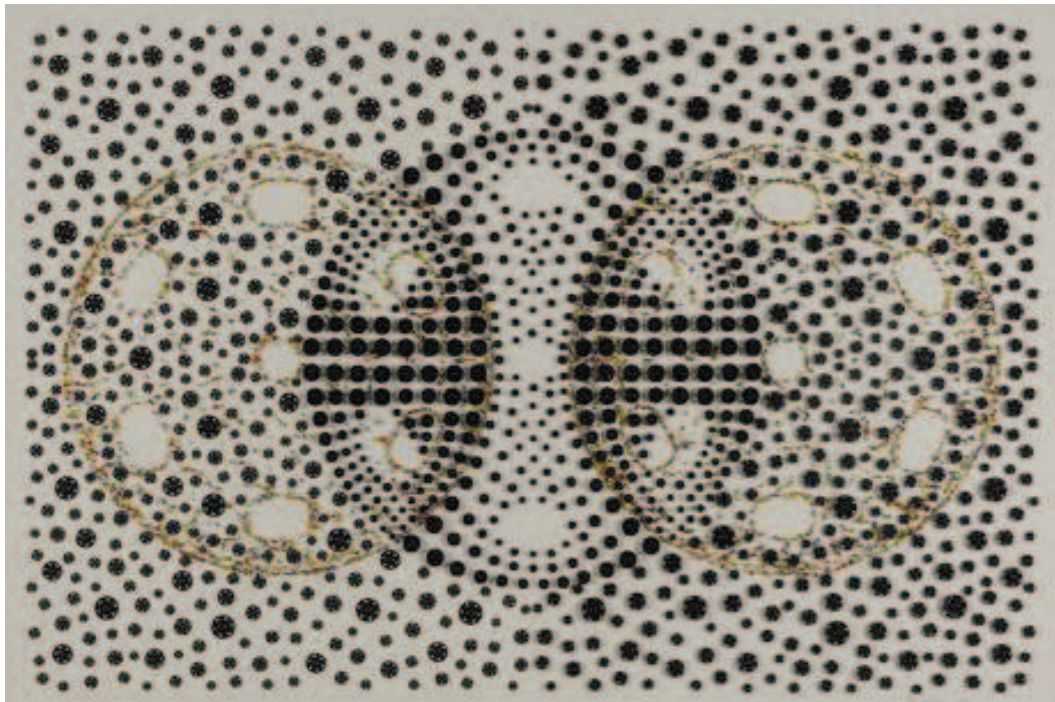

Obr. 12 Tony Cragg, Stack, různý materiál, 200x200x200 cm, 1975

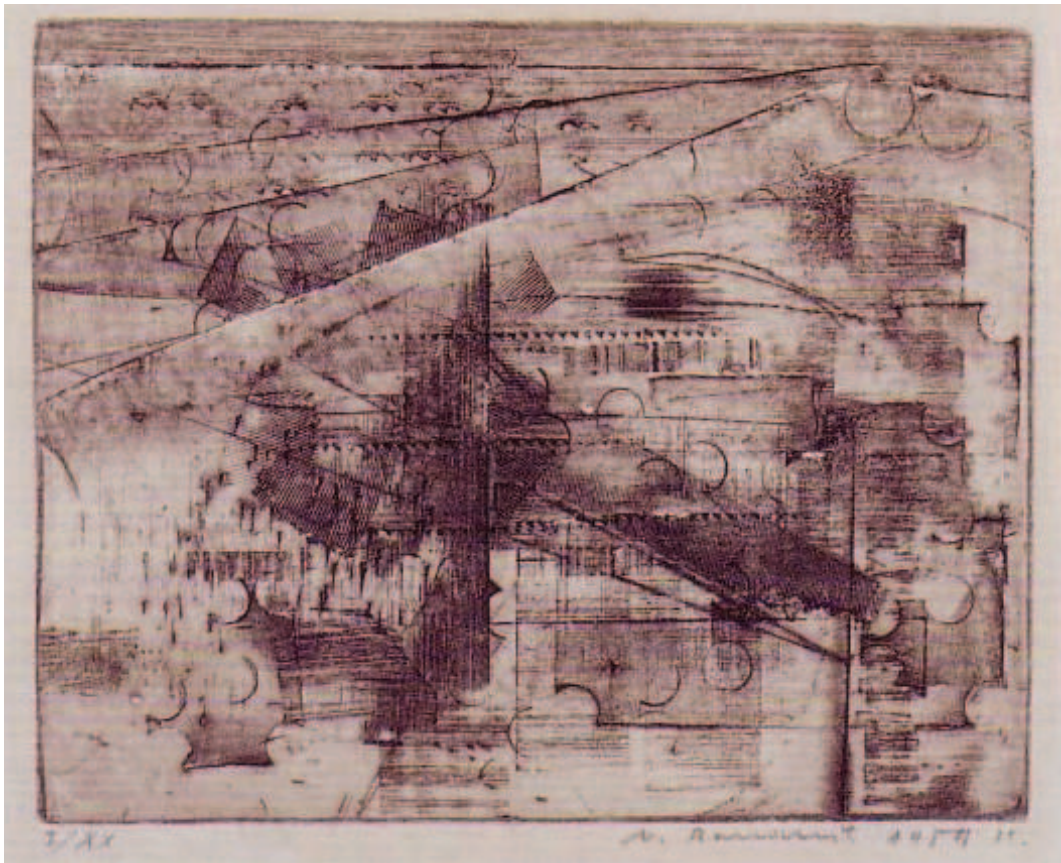
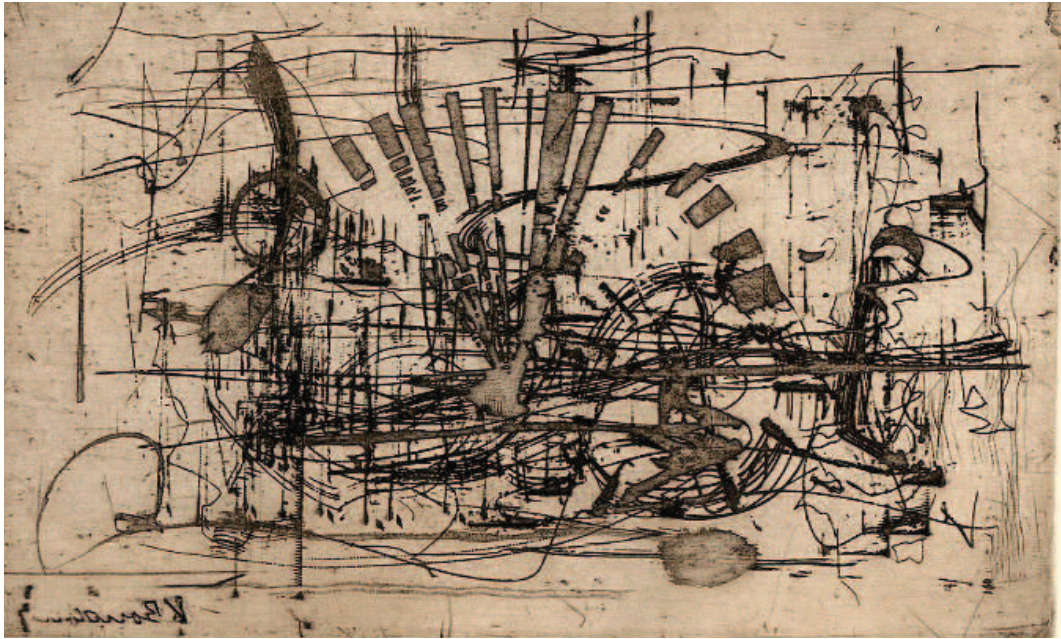
Obr. 13 Tony Cragg, Newton's Tones, nalezený plast, 138x500 cm, 1982

Obr. 14 Běla Kolářová, Životopis jedné patentky, 1982
Obr. 15 Běla Kolářová, Smotky hnědých vlasů, 1980

Obr. 16 Vladimír Boudník, Magnetický vějíř, 25x35cm, nedatováno
Obr. 17 Vladimír Boudník, Aktivní grafika, 1959

Obr. 18 Kateřina Štenclová, Igelit s růžovým čtvercem, 110x130 cm, 2009.

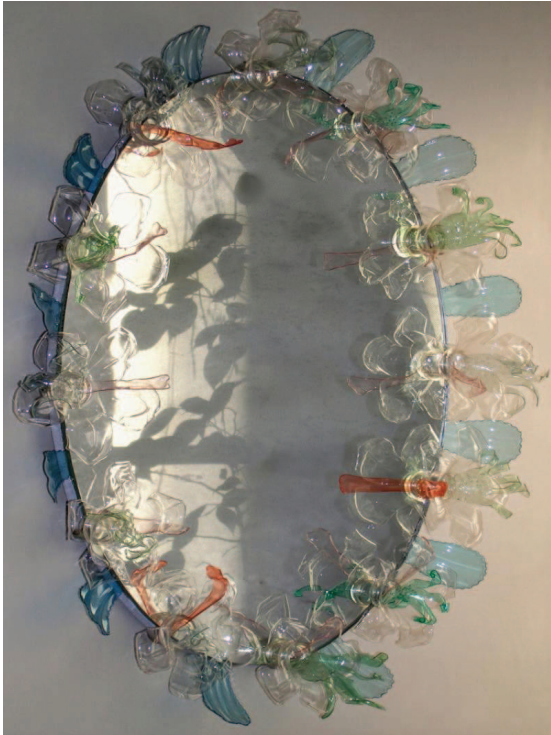
Obr. 19 Kateřina Štenclová, Divoký igelit, 160x95 cm, 2008

Obr. 20 Petr Nikl, instalace v rámci výstavy Danubiana, Bratislava, 2010

Obr. 21 Petr Nikl, Flip, 220x220x220cm, 2002
Obr. 22 Veronika Richterová, menu, 29 cm, 2004

Obr. 23 Veronika Richterová, Benátské zrcadlo, 67 cm, 2006

Obr. 24 Veronika Richterová, Kompoty, 60 cm, 2004

Obr. 25 Veronika Richterová, Svícen, 93 cm, 2004

Obr. 26 Veronika Richterová, Stínítko II., 32 cm, 2011

Obr. 27 Nancy Judd, Aluminium drop dress, 2004
Obr. 28 Nancy Judd, detail obr. 26
Obr. 29 Stuart Haygarth, Spectacle, 2006
Obr. 30 Stuart haygarth, Tail light, 2007

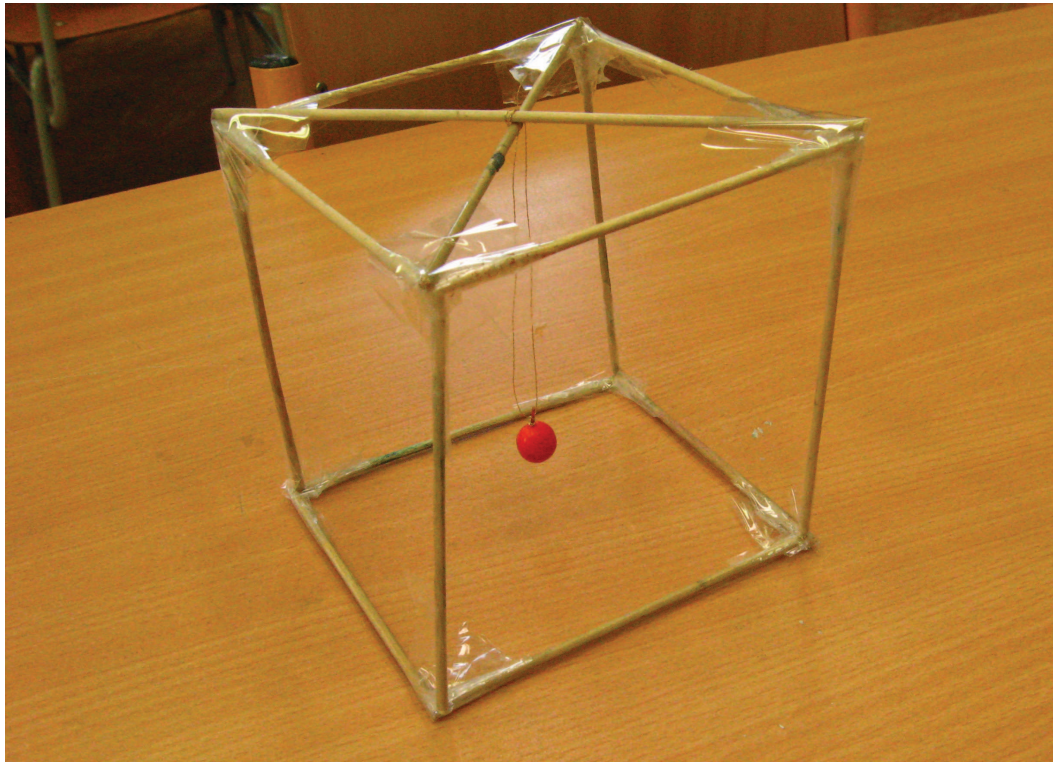

Obr. 31 Stuart Haygarth, Tide, 2004
Obr. 32 Stuart Haygarth, Optical, 2007

Obr. 33, 34 Pedagogická praxe, Vnitřní autoportrét, 2010

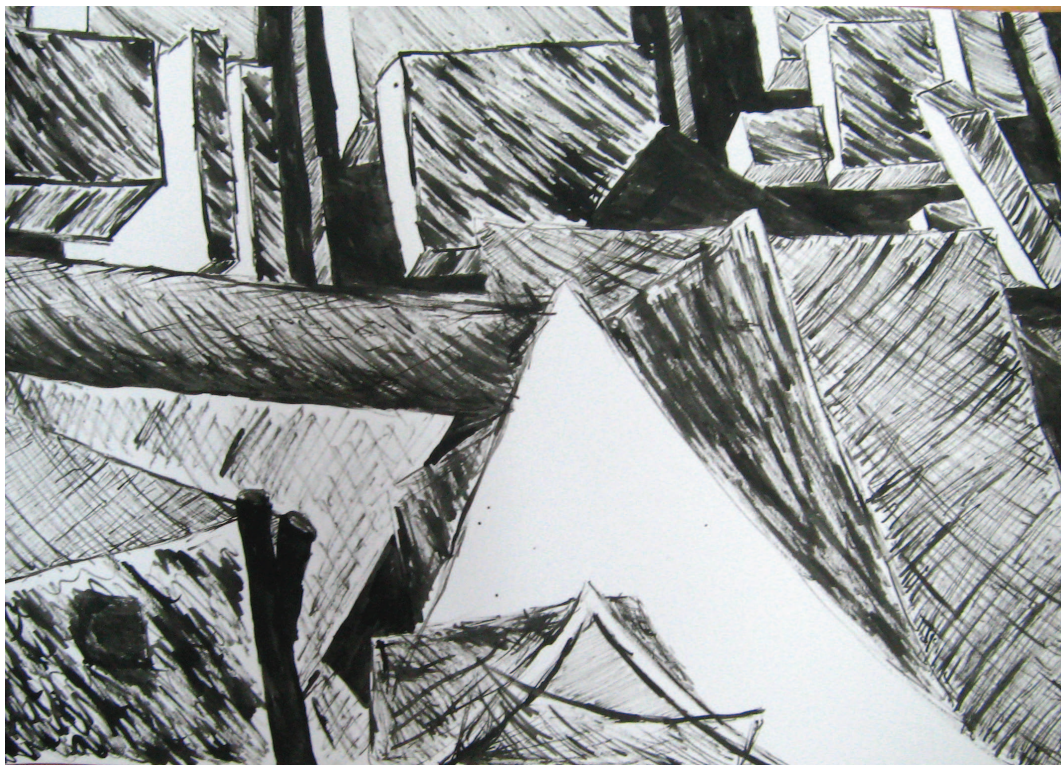
Obr. 35, 36 Pedagogická praxe, Vnitřní autoportrét, 2010

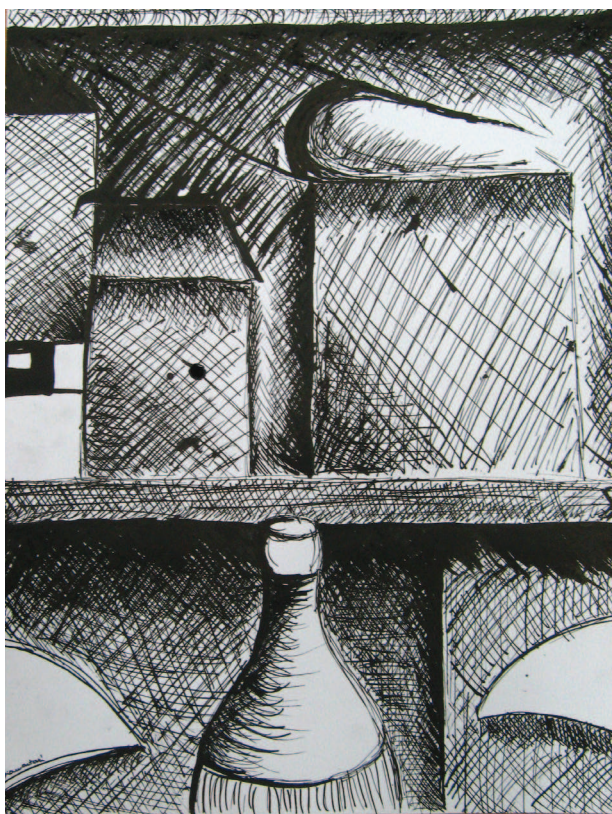
Obr. 37, 38 Pedagogická praxe. Vnitřní autoportrét, 2010

Obr. 39, 40 Pedagogická praxe, Vnitřní prostor, 2010

Obr. 41, 42
Pedagogická praxe, Vnitřní autoportrét, 2010

